

Burgerschap

Basisschool De Doorkijk KERKRADE

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	2
1 Inleiding	4
1.1 Inleiding	4
1.2 Onze schoolgegevens	4
2 De context	5
2.1 De wet Burgerschap	5
2.2 De Concept Kerndoelen (2024)	6
2.3 Het onderzoekskader	6
2.4 Onze Bouwstenen	7
3 Onze school	9
3.1 Kenmerken van onze school	9
3.2 Risico's	10
3.3 Kennis van diversiteit	10
4 Ons schoolconcept	11
4.1 Algemeen	11
4.2 Missie	11
4.3 Visie	11
4.4 Visie-uitspraken	11
4.5 Kernwaarden	12
4.6 Basiswaarden van de democratische rechtsstaat	13
4.7 Sociale en maatschappelijke competenties	14
4.8 Hoofddoelen en burgerschap	14
4.9 Doelen bouwstenen burgerschap	15
5 Uitwerking doelen bouwstenen	16
5.1 Sociale ontwikkeling	16
5.2 Democratisch burgerschap	16
5.3 Participatief (maatschappelijk) Burgerschap	20
5.4 Identiteit, solidariteit, seksualiteit en diversiteit	22
5.5 Digitaal burgerschap	23
5.6 Algemene en culturele ontwikkeling	23
5.7 Maatschappelijke thema's	25
6 Ons aanbod en onze aanpak	26
6.1 Ons Aanbod	26
6.2 Onze aanpak	29
6.3 Toetsing en afsluiting [Variant-2]	30
6.4 Ons schoolcurriculum	31
6.5 Ons schoolklimaat - de school als oefenplaats	51
7 Zorg voor kwaliteit	52
7.1 Algemeen	52
7.2 Kwaliteitszorg	52
8 Taakverdeling	53
8.1 Organisatie (wie doet wat)	53
9 Bijlagen 2023-2024	54

1 Inleiding

1.1 Inleiding

Dit beleidsstuk gaat over burgerschap. Gelet op de wet zijn we verplicht om actief burgerschap, sociale cohesie en sociale integratie op een doelgerichte en samenhangende wijze te bevorderen. In de kern gaat burgerschap om de bereidheid en het vermogen om deel uit te maken van de gemeenschap en daar een actieve bijdrage aan te leveren.

Het is niet vanzelfsprekend dat burgerschapsonderwijs een heldere positie heeft in het (ons) onderwijs. Sterker nog: burgerschap is heel vaak fragmentarisch en niet herkenbaar in ons onderwijs aanwezig. Als we echt op een goede wijze vorm willen geven aan burgerschapsonderwijs, dan vraagt dat om effectief beleid en een gestructureerde, doelgerichte en planmatige aanpak.

Dit beleidsstuk sluit aan bij de wetgeving over burgerschap en richt zich primair op onze visie en onze doelen met betrekking tot burgerschap. Hoe kijken we aan tegen burgerschap op school en wat willen we bereiken? Op onze school onderscheiden we zeven doelen voor burgerschap. In dit beleidsstuk zijn deze zeven doelen nader uitgewerkt en weggezet in een leerplan (een curriculum).

Dit beleidsstuk biedt ons een gezamenlijk concept over wat burgerschap inhoudt, en een raamwerk om concreet invulling te geven aan ons burgerschapsonderwijs.

1.2 Onze schoolgegevens

Gegevens van de school	
Instellingscode	08QU
Schoolnaam	Basisschool De Doorkijk
Directeur	Caroline Szalata
Adres	Singelweg 5
Postcode + Plaats	6467 CE KERKRADE
E-mailadres	caroline.szalata@movare.nl
Telefoonnummer	04554132289
Website	bsdedoorkijk.nl

2 De context

2.1 De wet Burgerschap

Sinds 2006 is iedere school bij wet verplicht om aandacht te besteden aan burgerschapsvorming. Op 17-11-2020 heeft de Tweede Kamer ingestemd met de nieuwe aangepaste burgerschapswet (de wet is ingegaan op 01-08-2021). De nieuwe wet heeft als doel het versterken van het burgerschapsonderwijs en het verduidelijken van de taken en de rollen van het bestuur en de school. Burgerschapsonderwijs krijgt met de wet ook een meer verplichtend karakter. De wettelijke burgerschapsopdracht bepaalt:

1. Het onderwijs bevordert actief burgerschap en sociale cohesie op doelgerichte en samenhangende wijze, waarbij het onderwijs zich in ieder geval herkenbaar richt op:

- het bijbrengen van respect voor en kennis van de basiswaarden van de democratische rechtsstaat, zoals verankerd in de Grondwet, en de universeel geldende fundamentele rechten en vrijheden van de mens, en het handelen naar deze basiswaarden op school;
- het ontwikkelen van de sociale en maatschappelijke competenties die de leerling in staat stellen deel uit te maken van en bij te dragen aan de pluriforme, democratische Nederlandse samenleving;
- het bijbrengen van kennis over en respect voor verschillen in godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, afkomst, geslacht, handicap of seksuele gerichtheid alsmede de waarde dat gelijke gevallen gelijk behandeld worden;

2. Het bevoegd gezag draagt zorg voor een schoolcultuur die in overeenstemming is met de waarden, bedoeld in het eerste lid, onderdeel a, creëert een omgeving waarin leerlingen worden gestimuleerd actief te oefenen met de omgang met en het handelen naar deze waarden en draagt voorts zorg voor een omgeving waarin leerlingen en personeel zich veilig en geaccepteerd weten, ongeacht de in het derde lid, onder c, genoemde verschillen.

Wat betekent de wet concreet voor onze school?

Onze school dient allereerst een eigen visie en eigen doelen te ontwikkelen voor burgerschapsonderwijs. Op basis van onze visie en onze doelen kunnen we dan een samenhangend programma (curriculum) voor de burgerschapsvorming van onze leerlingen ontwikkelen. Het curriculum zal moeten verduidelijken hoe wij burgerschap in de verschillende leerjaren bevorderen, wat leerlingen concreet leren en hoe er geëvalueerd wordt. Ook spreekt het wetsvoorstel over basiswaarden van de democratische rechtstaat. Onze school zal helder moeten maken op welke manier deze basiswaarden herkenbaar in ons onderwijs vorm krijgen. Ons schoolbestuur (het bevoegd gezag) heeft een zorgplicht voor de schoolcultuur. De regering vindt het nodig om een bredere basis te creëren om te kunnen ingrijpen indien een schoolcultuur antidemocratische elementen bevat.

We houden zelf ruimte om inhoud en vorm te geven aan burgerschapsonderwijs. Dat is het logische gevolg van de vrijheid van onderwijs. Maar, de wet laat zien dat er wel een aantal zaken verplicht is:

1. Zorgen voor kennis van de democratie en de rechtsstaat zelf, alsmede de grondrechten;
2. Zorgen voor kennis van en inzicht in de werking van en respect voor de basiswaarden;
3. In ieder geval (ook) aandacht besteden aan vrijheid, gelijkwaardigheid en solidariteit;
4. Ontwikkelen van sociale competenties;
5. Ontwikkelen van maatschappelijke competenties;
6. Een oefenplaats zijn waarin actief kan worden geoefend met de basiswaarden.

2.2 De Concept Kerndoelen (2024)

In de vormgeving van ons curriculum Burgerschap houden wij rekening met de kerndoelen die mede vorm geven aan burgerschapsonderwijs. Deze kerndoelen moeten herkenbaar terugkomen in ons curriculum en in onze lessen.

De primaire kerndoelen voor burgerschap zijn:

- **Kerdoel 36:** De leerlingen leren hoofdzaken van de Nederlandse en Europese staatsinrichting en de rol van de burger.
- **Kerdoel 37:** De leerlingen leren zich te gedragen vanuit respect voor algemeen aanvaarde waarden en normen.
- **Kerdoel 38:** De leerlingen leren hoofdzaken over geestelijke stromingen die in de Nederlandse multiculturele samenleving een belangrijke rol spelen, en ze leren respectvol om te gaan met seksualiteit en met diversiteit binnen de samenleving, waaronder seksuele diversiteit.
- Andere kerndoelen die gerelateerd kunnen worden aan Burgerschap zijn:
- **Kerdoel 34:** De leerlingen leren zorg te dragen voor de lichamelijke en psychische gezondheid van henzelf en anderen.
- **Kerdoel 35:** De leerlingen leren zich redzaam te gedragen in sociaal opzicht, als verkeersdeelnemer en als consument.
- **Kerdoel 39:** De leerlingen leren met zorg om te gaan met het milieu.
- **Kerdoel 47:** De leerlingen leren de ruimtelijke inrichting van de eigen omgeving te vergelijken met die in omgevingen elders, in binnen- en buitenland, vanuit de perspectieven landschap, wonen, werken, bestuur, verkeer, recreatie, welvaart, cultuur en levensbeschouwing. In ieder geval wordt daarbij aandacht besteed aan twee lidstaten van de Europese Unie en twee landen die in 2004 lid werden, de Verenigde Staten en een land in Azië, Afrika en Zuid-Amerika.
- **Kerdoel 53:** De leerlingen leren over de belangrijke historische personen en gebeurtenissen uit de Nederlandse geschiedenis en kunnen die voorbeeldmatig verbinden met de wereldgeschiedenis.

Bij de samenstelling van ons curriculum zullen we de bovenstaande kerndoelen als uitgangspunt moeten nemen.

2.3 Het onderzoekskader

De standaarden hebben betrekking op aspecten van kwaliteit, waaronder het onderwijs gericht op bevordering van burgerschap. Hieronder wordt aangegeven in welke standaarden onderdelen van burgerschap aan de orde zijn.

Het toezicht op burgerschap is integraal onderdeel van het inspectietoezicht en omvat, al naar gelang de situatie, aandacht voor een of meer onderdelen, en krijgt aandacht als apart thema of in samenhang met andere aspecten van kwaliteit.

Bevordering burgerschap

De wettelijke burgerschapsopdracht bepaalt dat onderwijs actief burgerschap en sociale cohesie bevordert. Bij het toezicht hanteert de inspectie geen 'eigen' eisen; alleen de wet is uitgangspunt, die bevat minimumeisen. Dat betekent dat zolang scholen aan wettelijke eisen voldoen, invullingen gekozen kunnen worden die passen bij de school. De wettelijke eisen zijn in de standaarden verwerkt en deze zijn hieronder weergegeven.

Standaarden schoolniveau waarin burgerschap verantwoord wordt:

- OPO Basisvaardigheden
- OP1 Aanbod
- OP2 Zicht op ontwikkeling en begeleiding
- OP3 Pedagogisch-didactisch handelen
- VS1 Veiligheid
- VS2 Schoolklimaat
- OR2 Sociale en maatschappelijke competenties
- SKA1 Visie, ambities en doelen
- SKA2 Uitvoering en kwaliteitscultuur

- SKA3 Evaluatie, verantwoording en dialoog

Standaarden bestuursniveau

- BKA1 Visie, ambities en doelen
- BKA2 Uitvoering en kwaliteitscultuur
- BKA3 Evaluatie, verantwoording en dialoog

De wet vraagt:

- 1) actief burgerschap en sociale cohesie op doelgerichte en samenhangende wijze te bevorderen (standaarden OP0, OP2, OR2).waarbij de volgende elementen op herkenbare wijze terugkomen in het onderwijs:
- 2) kennis van en het respect voor basiswaarden van de democratische rechtsstaat worden bevorderd (standaarden OP0, VS1, VS2);
- 3) sociale en maatschappelijke competenties worden ontwikkeld (standaarden OP0, VS2);
- 4) de schoolcultuur is in overeenstemming met basiswaarden, leerlingen worden gestimuleerd daarmee te oefenen en de school draagt zorg voor een veilige omgeving waarin leerlingen en personeel zich geaccepteerd voelen (standaarden OP3, VS1, VS2).

2.4 Onze Bouwstenen

Bouwstenen zijn het resultaat van een zorgvuldig ontwikkeltraject door leraren en curriculum experts(SLO). Samen met input van een groot aantal organisatie, deskundigen en scholen zijn deze bouwstenen ontstaan. De bouwstenen zijn de basis waarop onze school aan de slag is gegaan met burgerschapsonderwijs. Deze bouwstenen zullen als rode leidraad door het beleidsplan burgerschap heen lopen. Ze helpen ons om doelgericht en in samenhang te werken aan burgerschapsonderwijs. Zo zijn er doelstellingen geformuleerd én is de leer inhoud van het curriculum gestaafd op doelstellingen vanuit deze bouwstenen. Binnen MOVARE werkt iedere school middels deze bouwstenen. Op deze wijze zorgen wij ervoor dat er een gezamenlijke taal ontstaat en wij over hetzelfde praten als het om Burgerschap gaat.

Onze bouwstenen zijn:

Bouwstenen	Gaat Over:
Sociale ontwikkeling	Het sociaal emotioneel leren
Democratisch burgerschap	Over de basiswaarden binnen de thema's vrijheid-gelijkheid-macht en inspraak en het vertalen daarvan binnen een democratische cultuur.
Participatief(maatschappelijk) Burgerschap	De manier waarop je deelneemt aan de maatschappij.
Identiteit	De manier waarop je je wilt definiëren als mens.
Solidariteit	De manier waarop je vorm geeft aan de relatie/betrokkenheid met de ander.
Diversiteit	De manier waarop jij omgaat met de verschillen tussen jezelf en mensen.

Optioneel, en daarmee niet verplicht zijn:

Bouwsteen
Digitaal Burgerschap
Algemene en Culturele Vorming

3 Onze school

3.1 Kenmerken van onze school

Om effectief gestalte te geven aan burgerschapsonderwijs vinden wij het noodzakelijk om de 'omgeving' van de school in kaart te brengen. Immers, goed burgerschapsonderwijs sluit aan bij de leefwereld van de leerlingen, hun interesses, hun problemen en bij de risico's die hiermee gepaard gaan. Allereerst geven we korte typering van de leerlingen, de ouders en de omgeving van de school, en vervolgens beschrijven we de mogelijke risico's. Het laatste is van belang om de leerstof en de aanpak vast te stellen.

Aspect	Korte typering
De leerlingen	<p>Hoewel onze schoolweging rond het gemiddelde ligt kenmerkt onze schoolpopulatie zich door grote verschillen tussen leerlingen. Deze verschillen komen naar voren in het niveau van ontwikkeling bij instroom in de basisschool, in leerprestaties en gedrag, in het niveau van welvaart, in de thuissituatie en kansen die kinderen krijgen.</p> <p>Van onze leerlingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • heeft 11 % een niet westerse achtergrond. Dat is lager dan het landelijk gemiddelde. • komt 25% uit een gezin met een laag inkomen. Dat is hoger dan het landelijk gemiddelde. • komt 22% uit een eenoudergezin. Dat is hoger dan het landelijk gemiddelde. • draagt 20% bij aan het schoolgewicht. Dat is hoger dan het landelijk gemiddelde.
De ouders	<p>Onze ouderpopulatie is zeer divers. Dit kenmerkt zich door grote verschillen tussen de opleidingsniveaus van ouders, het niveau van welvaart en de sociale omstandigheden waarin ze verkeren.</p>
De omgeving	<p>Bs de Doorkijk ligt in een rustige, parkachtige buurt in Kerkrade. Leerlingen uit de directe omgeving, maar ook leerlingen uit omliggende wijken en gemeenten (Heerlen, Landgraaf) bezoeken onze school.</p> <p>Kerkrade is een gemeente die negatief scoort op het gebied van laaggeletterdheid, armoede, gezondheid en jeugdproblematiek. Ook op onze school is dat terug te zien.</p>

3.2 Risico's

Gelet op de kenmerken van de leerlingen, de ouders en de omgeving zien wij de volgende risico's voor de ontwikkeling van burgerschap in de thuissituatie.

Risico's voor de sociale ontwikkeling	Armoede kan bij kinderen leiden tot stress, zorgen over de toekomst en sociale uitsluiting (bijv. sportclub, vereniging, kinderfeestjes).
Risico's voor democratisch burgerschap	Kinderen ervaren dat in de samenleving het recht van de (letterlijk) sterkste geldt.
Risico's voor participatief burgerschap	Kinderen ervaren dat ze niet optimaal kunnen meedoen. Kinderen leren niet om invloed uit te oefenen op hun toekomst.
Risico's voor ontwikkeling identiteit	Kinderen ontwikkelen een negatief zelfbeeld versus kinderen ontwikkelen prinses-/prinsessengedrag.
Risico's voor algemene ontwikkeling	Door de thuissituatie lopen kinderen al vroeg achterstand op in hun algemene ontwikkeling.
Risico's in relatie tot de basiswaarden	De basiswaarden gelijkwaardigheid, begrip voor anderen, verdraagzaamheid, autonomie, verantwoordelijkheidsbesef en het afwijzen van onverdraagzaamheid en discriminatie staan onder druk.

De bovenstaande risico's hebben de volgende consequenties voor onze aanpak en de leerstof:

1. We zijn ons bewust van en houden rekening met de grote verschillen tussen onze leerlingen;
2. We besteden aandacht aan iets voor anderen over hebben;
3. We besteden aandacht aan meedoen, aan participatie, aan met anderen iets doen;
4. We besteden aandacht aan de vorming van een eigen (kritische) mening;
5. We besteden aandacht aan autonomie;
6. We besteden aandacht aan andere culturen en religies;
7. We besteden aandacht aan argumenteren en discussiëren.

3.3 Kennis van diversiteit

Op onze school hebben we als team voldoende zicht op de culturele achtergrond, de gewoontes en de normen en waarden van onze leerlingen en hun ouders. We proberen de kloof tussen school en thuis zo klein mogelijk te maken. Ons pedagogisch uitgangspunt is dat verschillen er mogen zijn; we beschikken over de kennis en de vaardigheden die ons in staat stellen om rekening te houden met culturele verschillen. We moedigen het hebben van respect, tolerantie en begrip voor verschillende culturen en religies aan en vermijden vooroordelen en stereotypen.

4 Ons schoolconcept

4.1 Algemeen

Om goed burgerschapsonderwijs te (kunnen) geven, hebben we eerst vastgesteld wat we onder burgerschap verstaan. Burgerschap verwijst naar de manier waarop mensen met elkaar omgaan en dan met name naar de manier waarop we omgaan met verschillen tussen mensen, met diversiteit, met tegenstellingen en met conflicten. Daarnaast verwijst Burgerschap naar de relatie tussen overheid en burgers, naar de manier waarop we beslissingen nemen en naar de rechten van de mens.

De wet schrijft voor dat we ons richten op:

- kennis over en respect voor de basiswaarden van de democratische rechtsstaat.
- het ontwikkelen van sociale en maatschappelijke competenties.

Deze aspecten zijn in dit hoofdstuk nader uitgewerkt.

4.2 Missie

Onze school draagt bij aan de ontwikkeling van de leerlingen tot democratische burgers die zich staande kunnen houden in, en een actieve bijdrage willen leveren aan onze pluriforme samenleving.

4.3 Visie

Onze school is een plek om leerlingen op te leiden voor het leven. We bieden hen de mogelijkheid om hun menselijkheid te ontdekken en bereiden een steeds complexere en pluriforme maatschappij. Onze school ontwikkelt burgerschapsonderwijs op een doelgerichte en samenhangende manier. Kennis is hierbij van belang maar ook vinden wij het belangrijk dat leerlingen op een bewuste manier in het leven staan, waarbij ze niet alleen respect hebben voor anderen en andersdenkenden, maar ook naar anderen omzien. In de school leren wij onze leerlingen daarom goed samen te leven en samen te werken met anderen. Wij willen leerlingen brede kennis en verantwoordelijkheidsbesef meegeven voor de samenleving.

4.4 Visie-uitspraken

We vinden 't nodig dat onze school een bijdrage levert aan de sociaal-emotionele ontwikkeling van de leerlingen, omdat onze maatschappij behoefte heeft aan evenwichtige mensen die respectvol kunnen omgaan met de medemens, hun omgeving en zichzelf.

We vinden 't nodig dat onze school een bijdrage levert aan het leren kennen van democratische principes, omdat deze de grondbeginselen zijn van onze democratische samenleving. Wij vinden dat onze leerlingen moeten leren hoe zij op een positieve manier, met respect voor de mening van de ander, hun stem kunnen laten horen.

We vinden 't nodig dat onze school een bijdrage levert aan het leren (digitaal) deelnemen aan de maatschappij en maatschappelijke verbanden van de leerlingen, omdat onze samenleving behoefte heeft aan mensen die een actieve rol willen spelen in de samenleving. Mensen die deelnemen aan de samenleving zijn over het algemeen gelukkiger dan mensen die dat minder doen.

We vinden 't nodig dat onze school een bijdrage levert aan het leren om belangeloos iets voor anderen te doen, omdat het belangeloos doen of geven ervoor kan zorgen dat anderen zich gesteund voelen en doelen kunnen worden bereikt. Niet onbelangrijk vinden wij ook dat mensen van geven gelukkiger worden.

We vinden 't nodig dat onze school een bijdrage levert aan het ontwikkelen van kennis van en respect voor diverse godsdiensten en levensbeschouwingen, omdat wij leven in een pluriforme samenleving en kennis leidt tot begrip en acceptatie.

Wij vinden 't nodig dat onze school een bijdrage levert aan het ontwikkelen van solidariteit en het omgaan met diversiteit, omdat dit bijdraagt aan een positieve en inclusieve samenleving waarin iedereen gelijke kansen en rechten heeft.

We vinden 't nodig dat onze school een bijdrage levert aan het ontwikkelen van gezond zelfbeeld, aan de ontwikkeling van een eigen identiteit, omdat deze diversiteit, welzijn, respect en

verantwoordelijkheid bevorderen.

We vinden 't nodig dat onze school een bijdrage levert aan het ontwikkelen van standpunten m.b.t. maatschappelijke vraagstukken, omdat wij van mening zijn dat onze samenleving behoefte heeft aan burgers die kritisch kunnen denken, probleemoplossend en empathisch vermogen hebben. Het stelt leerlingen in staat om complexe problemen te analyseren, verschillende perspectieven te begrijpen en samen te werken aan oplossingen.

We vinden 't nodig dat onze school een bijdrage levert aan de meer algemene en de culturele ontwikkeling van de leerlingen, omdat wij van mening zijn dat de samenleving behoefte heeft aan actieve en geïnformeerde burgers, die begrip en respect hebben voor diversiteit. Dit is essentieel voor het nemen van weloverwogen beslissingen, draagt bij aan positieve veranderingen en het bevordert een inclusieve samenleving waarin mensen met verschillende achtergronden harmonieus kunnen samenleven.

4.5 Kernwaarden

Burgerschap lijkt in de uitwerking vaak te relateren aan zogenaamde kleine waarden. Denk daarbij aan goed met de burens omgaan, de omgeving netjes houden, oog hebben voor anderen etc. Maar burgerschap steunt vooral op grote waarden. Plato en Aristoteles onderscheidden al ver voor Christus vier kardinale deugden, te weten rechtvaardigheid, verstandigheid, moed en gematigdheid. De Nederlandse ethici Fokkink en Kinneging hebben van deze vier deugden omgebogen naar een meer relationele versie

- **Rechtvaardigheid:** Het streven naar gelijke rechten en kansen voor alle individuen ongeacht hun achtergrond, geslacht, ras, etniciteit, religie of andere kenmerken.
- **Weldadigheid:** Het verrichten van goede daden of het bieden van hulp of ondersteuning aan mensen in nood of minder fortuinlijke individuen, gemeenschappen of goede doelen.
- **Waardigheid;** Het recht om met respect en erkenning behandeld te worden, met behoud van eigenheid, integriteit en autonomie.
- **Vrijheid:** De staat of het vermogen om zonder belemmeringen of onderdrukking te handelen, denken, spreken of keuzes te maken volgens eigen wil en overtuigingen.

Deze grote waarden kunnen een rol spelen in ons curriculum. Zeker is dat onze eigen normen en waarden een belangwekkende rol spelen bij ons burgerschapsonderwijs. Voor onze school geldt dat het volgende van groot belang is:

- **Respect:** Iedereen mag zijn wie hij of zij wil zijn, met respect voor de anderen, zijn omgeving en ook voor zichzelf. Respect opbrengen voor andere mensen is een belangrijk onderdeel in het onderhouden van belangrijke persoonlijke relaties. Leren hoe je de inspanningen, prestaties, vaardigheden, meningen en eigenaardigheden van anderen kunt respecteren zorgt ervoor dat iemand een gelukkig en succesvol leven met anderen kan leiden.
- **Verbondenheid:** Een voorwaarde voor een gelukkig leven is een goed sociaal contact met mensen om ons heen. Het met elkaar delen van belevingen en kennis leidt tot verbondenheid.
- **Autonomie:** Onafhankelijk zijn; zelf beslissen, zelf doen, zelf keuzes maken. Individuele vrijheid is een basisbehoefte en wordt door ons gestimuleerd, maar altijd in relatie tot de ander en met behoud van diens vrijheid.

4.6 Basiswaarden van de democratische rechtsstaat

Het respect voor de menselijke waardigheid zonder onderscheid des persoons staat aan de basis van de drie basiswaarden van de democratische, pluriforme en Nederlandse rechtsstaat: vrijheid, gelijkwaardigheid en solidariteit. De basiswaarde vrijheid wordt bevorderd door aandacht voor vrijheid van meningsuiting en autonomie. Gelijkwaardigheid wordt bevorderd in de vorm van het gelijkheidsbeginsel en het afwijzen van discriminatie. Solidariteit wordt bevorderd door verdraagzaamheid, begrip en verantwoordelijkheidsbesef en het afwijzen van onverdraagzaamheid. Dit betekent dat scholen aandacht besteden aan vrijheid van meningsuiting, het gelijkheidsbeginsel, begrip, verdraagzaamheid, het afwijzen van onverdraagzaamheid en discriminatie, en autonomie en verantwoordelijkheidsbesef. Deze elementen vormen in de onderwijspraktijk de minimale kern waaraan een school moet voldoen bij de bevordering van respect voor en de kennis van basiswaarden.

De burgerschapswet creëert geen nieuwe basiswaarden. Ook onder de eerdere wettelijke opdracht was sprake van bevordering van deze basiswaarden. Wel is het gewicht daarvan groter geworden. In aansluiting bij deze wettelijke kaders en ter bevordering van de continuïteit voor onderwijspraktijk en inspectietoezicht wordt in de op praktijk gerichte operationalisering uitsluitend uitgegaan van de volgende uitwerkingen. Deze uitwerkingen zijn gericht op concrete toepassing in de dagelijkse schoolpraktijk en geformuleerd op voor alle betrokkenen (inclusief leerlingen) toegankelijke wijze:

- Vrijheid van meningsuiting betekent dat je mag zeggen of schrijven wat je denkt of tegen de opvatting van anderen in mag gaan. Iedereen mag dus ook zijn of haar geloof uitdragen, of zijn of haar mening aan anderen voorhouden. Daarbij moet je je wel houden aan de wet.
- Het gelijkheidsbeginsel (ook wel gelijkheid of gelijkwaardigheid genoemd) betekent dat mensen van gelijke waarde zijn. Daarbij maakt het niet uit wat je denkbeelden zijn of wat je gelooft. Je hoeft niet te vinden dat die denkbeelden of gebruiken zelf waardevol zijn, maar wel dat mensen met andere denkbeelden en gebruiken niet minder waard zijn dan jij of dan jouw groep.
- Begrip voor anderen betekent dat je probeert te begrijpen waarom mensen of groepen bepaalde denkbeelden of gebruiken hebben: wat is de achtergrond daarvan en waarom is dat belangrijk voor een ander?
- Verdraagzaamheid (ook wel tolerantie genoemd) betekent dat je de mening of het gedrag van een ander accepteert, ook al ben je het er helemaal niet mee eens. En het betekent ook dat je iedereen de ruimte wilt geven om zo'n mening of zulk gedrag te hebben. Natuurlijk moet iedereen zich daarbij wel houden aan de wet.
- Afwijzen van onverdraagzaamheid: onverdraagzaamheid (ook wel intolerantie genoemd) is het tegenovergestelde van tolerantie. Het betekent dat je vindt dat andere mensen of groepen, dingen waar jij het niet mee eens bent niet zouden mogen denken of doen en dat je het niet nodig vindt dat ieder de ruimte krijgt om zo'n mening of zulk gedrag te hebben.
- Afwijzen van discriminatie: discriminatie betekent dat mensen of groepen bij anderen achtergesteld worden of dat je vindt dat er voor mensen met andere denkbeelden of gebruiken niet zoveel ruimte hoeft te zijn of dat die denkbeelden of gebruiken misschien zelfs verboden moeten worden.
- Autonomie betekent dat iedereen zelf kan bepalen wie hij/zij wil zijn en hoe hij/zij zijn/haar leven wil leiden. Iedereen is dus bijvoorbeeld vrij om zelf te bepalen welke denkbeelden of welk geloof voor hem/haar belangrijk zijn/is. Daarbij moet je je wel houden aan de wet.
- Verantwoordelijkheidsbesef betekent dat mensen verantwoordelijkheid willen nemen voor wat ze zeggen en doen (en wat ze niet zeggen en doen) en dat ze daarbij rekening willen houden met wat dat voor anderen betekent. Daarbij is vooral belangrijk dat je probeert anderen niet te schaden en dat je de samenleving en de democratie wilt helpen om goed te functioneren. Hoe je dat doet, mag iedereen zelf weten.

4.7 Sociale en maatschappelijke competenties

Burgerschap richt zich op de sociale en maatschappelijke vorming van jonge mensen; burgerschap gaat over hoe mensen met elkaar samenleven. Daarom is burgerschapsonderwijs erop gericht dat leerlingen de sociale en maatschappelijke competenties verwerven die daarvoor nodig zijn. Welke competenties dat precies zijn is niet voorgeschreven, omdat dit afhangt van de actualiteit, de context van de school, de leefwereld van de leerlingen en onze eigen opvattingen. Op onze school richten we ons op de volgende competenties:

Sociale competenties [zie de methode]	Maatschappelijke competenties
IK: besef hebben van jezelf	Discussiëren - argumenteren - communicatief vermogen
IK: zelfmanagement	Presenteren en overtuigen
IK: relaties aangaan en onderhouden	Kritisch vermogen - informatieverwerking
IK: samenwerken met anderen	Betrokkenheid en helpend-zijn
DE ANDER: empathie	Integer en moreel handelen
DE ANDER: waarderen van verschillen	Loyaliteit
DE ANDER: conflicten oplossen	Diplomatiek en tactvol zijn
DE ANDER: vrienden maken	Creatief denken
OMGEVING: verantwoordelijkheid	Flexibiliteit - aanpassingsvermogen
OMGEVING: passend gedrag	Omgevingsbewustzijn (gedrag in de publieke ruimte)
	Initiatief nemen - doorzettingsvermogen
	Omgaan met (sociale) media

4.8 Hoofddoelen en burgerschap

Ons onderwijs kent drie hoofddoelen: kwalificatie, socialisatie en persoonsvorming. De doelen die we vaststelden voor burgerschap zijn eenvoudig te relateren aan de hoofddoelen:

- **Kwalificatie** en Burgerschap: onze leerlingen moeten kennis en inzicht krijgen in onze samenleving en de diversiteit daarin, de werking van onze democratische rechtsstaat en de eigen rol daarin.
- **Socialisatie** en Burgerschap: we moeten onze leerlingen inwijden in een democratische cultuur en ze stimuleren tot een vreedzame en humane houding ten opzichte van anderen en de 'omgeving', de wereld om hen heen.
- **Persoonsvorming** en Burgerschap: het is belangrijk om te reflecteren op de eigen identiteit, om betekenis te geven aan de wereld om je heen en de eigen rol daarin. En daarnaast: het is belangrijk om te bepalen hoe je je tot de ander en de wereld om je heen wilt verhouden.

4.9 Doelen bouwstenen burgerschap

Vanuit onze missie, onze kernwaarden en onze visie hebben we de doelen voor burgerschapsonderwijs vastgesteld. Bij ieder doel gaat het wat ons betreft om de componenten, kennis, vaardigheden, attitude. Via de gekozen doelen richten we ons op de persoonsvorming van de leerlingen en de ontwikkeling van sociale en maatschappelijke competenties.

Bouwsteen	Doelstelling
<i>Sociale ontwikkeling</i>	We voeden onze leerlingen op tot evenwichtige mensen die respectvol (vanuit duidelijke waarden en normen) omgaan met zichzelf, de medemens en de omgeving.
<i>Democratisch Burgerschap:</i>	Wij voeden onze leerlingen op tot personen die weten wat democratie inhoudt en die daar ook naar handelen.
<i>Participatief(maatschappelijk) en digitaal burgerschap</i>	We voeden onze leerlingen op tot mensen die (digitaal) "meedoen", die (digitaal) actief betrokken willen zijn bij de samenleving, die gericht zijn op digitale samenwerking en die iets voor anderen willen betekenen.
<i>Identiteit Solidariteit Diversiteit</i>	We voeden onze leerlingen op tot personen die kennis hebben van, en respect voor andere opvattingen en overtuigingen (religies - levenswijzen), tot leerlingen met een goed zelfbeeld, met (eigen) opvattingen en een eigen (persoonlijke) identiteit.
<i>Algemene en Culturele ontwikkeling</i>	We richten ons op de algemene ontwikkeling en we geven onze leerlingen culturele bagage mee voor het leven. We zorgen voor kennis en een attitude (kritische zin) m.b.t. actuele maatschappelijke thema's. Onze leerlingen kunnen een standpunt innemen en hun mening over over maatschappelijke thema's effectief verwoorden.

5 Uitwerking doelen bouwstenen

5.1 Sociale ontwikkeling

In het Onderzoekskader 2021 van de Inspectie van het Onderwijs wordt (o.a.) het thema Schoolklimaat beschreven. Onze school moet zorgen voor een schoolklimaat dat bijdraagt aan het ontwikkelen van sociale en maatschappelijke competenties. Oftewel: onze school moet de leerlingen voorbereiden op het leven in de maatschappij. Het is allereerst nodig dat we de kenmerken van de leerlingenpopulatie (jaarlijks) en de leefwereld in beeld brengen, omdat we onze (ambitieuze) doelen, onze aanpak en ons leerstofaanbod op die kenmerken zullen moeten afstemmen. We zien de sociale ontwikkeling als een onderdeel van burgerschap, hoewel we beseffen dat de sociale (sociaal-emotionele) ontwikkeling een voorwaarde is voor goed burgerschap. Alleen als je goed in je vel zit, en als je goed kunt omgaan met anderen en de omgeving waarin je leeft, kun je een actieve rol vervullen in de maatschappij. In onze visie richt de sociaal-emotionele ontwikkeling zich op drie aspecten: de ontwikkeling van de persoonlijkheid (persoonsvorming), de ontwikkeling van relationele competenties (omgang met anderen) en de ontwikkeling van het omgevingsbewustzijn (omgang met de leefomgeving).

Op onze school is de sociaal-emotionele ontwikkeling een vak, maar vanzelfsprekend is de sociale ontwikkeling ook een integraal onderdeel bij alle andere vakken. Op onze school hebben we sociale competenties vastgesteld waarover de leerlingen uiteindelijk moeten beschikken, we bieden de sociaal-emotionele ontwikkeling aan met behulp van een methode en we volgen de ontwikkeling met een leerlingvolgsysteem. De sociaal-emotionele ontwikkeling van de leerlingen wordt besproken tijdens de groeps- en leerlingbesprekingen (medio en eind) en tijdens de gesprekken met de ouders van de leerlingen.

Kenmerkend voor onze school is:

Kwaliteitsindicatoren	
1.	Onze school beschikt over doelen voor de sociaal-emotionele ontwikkeling; <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard SKA1 - Visie, ambities en doelen [2021]</i>
2.	Wij verzorgen het vak sociaal-emotionele ontwikkeling; <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard OP1 - Aanbod [2021]</i>
3.	Het vak sociaal- emotionele ontwikkeling staat op ons rooster; <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard OP1 - Aanbod [2021]</i>
4.	Wij gebruiken een methode voor sociaal-emotionele ontwikkeling; <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard OP1 - Aanbod [2021]</i>
5.	Wij bespreken de sociaal-emotionele ontwikkeling van de groep als geheel; <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard OP3 - Pedagogisch-didactisch handelen [2021]</i>
6.	Wij bespreken de sociaal-emotionele ontwikkeling van de individuele leerling; <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard OP3 - Pedagogisch-didactisch handelen [2021]</i>
7.	Wij ontwikkelen indien nodig een HP of een OPP als dat nodig is; <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard OP3 - Pedagogisch-didactisch handelen [2021]</i>

5.2 Democratisch burgerschap

Wij verbinden de term ‘democratisch burgerschap’ met twee zaken: het gaat om kennis van en betrokkenheid bij de democratie. Ons onderwijs moet ervoor zorgen dat onze leerlingen als volwaardig burgers aan de samenleving kunnen deelnemen. Dat vraagt allereerst om bepaalde omgangs- en communicatievormen. In dat kader leren we onze leerlingen om te overleggen (te polderen), te discussiëren, te debatteren en te argumenteren. We ontwikkelen empathisch vermogen, een kritische houding, oplossend vermogen en een respectvolle omgang ten aanzien van anderen en andersdenkenden. We geloven dat de maatschappij (de democratie) alleen naar behoren kan functioneren bij de gratie van mondige, goed geïnformeerde en zelfstandig denkende burgers.

DOELEN VOOR DE ONDERBOUW (groep 1 t/m 5)

Leergebied	Leerdoelen
Attitude/houding (doen)	<p>Leerlingen laten zien dat ze:</p> <ul style="list-style-type: none"> • samen spelen en delen; • luisteren naar de ander; • samen conflicten oplossen; • elkaar helpen; • verschillende standpunten en gevoelens accepteren. • regels respecteren; • eerlijkheid en gelijkheid in toenemende mate toepassen.
Vaardigheid (kunnen)	<p>Leerlingen kunnen:</p> <p>De leefregels en afspraken thuis en in de omgeving benoemen en vergelijken;</p> <ul style="list-style-type: none"> • hun eigen gevoelens herkennen en benoemen • de emoties en gevoelens bij anderen herkennen; • hun eigen stem gebruiken bij bijv. besluitvormingsprocessen in de klas/op school; • actief luisteren naar de mening/stem van een ander; • opkomen voor zichzelf; • accepteren dat anderen iets anders willen, maar dat dit niet tot een conflict hoeft te leiden; • rekening houden met de gevoelens en standpunten van de ander;
Kennis (kennen/weten)	<p>Leerlingen leren:</p> <p><i>Bouwsteen 1: Vrijheid en gelijkheid</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • het belang van regels in de klas en op school voor spelen en samenwerken; • dat ze vrijheid hebben in het maken van keuzes, rekening houdend met de keuzes van medeleerlingen en de geldende afspraken in de klas; • dat iedereen rechten en plichten heeft; <p><i>Bouwsteen 2: Macht en Inspraak</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • dat er regels en afspraken gelden thuis, op school en in de publieke ruimte, en welke consequenties het kan hebben als je regels overtreedt of afspraken schendt; • dat er mensen zijn benoemd of gekozen die gezag hebben of dragen op school, in de woonplaats en in het land; • dat er regels en afspraken gelden in ons land en welke rol verschillende mensen hebben bij het handhaven ervan; • het verschil tussen regels en afspraken, en de mogelijkheden en grenzen voor leerlingen om daar over mee te praten; <p><i>Bouwsteen 3: Democratische Cultuur</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • om te gaan met hun wensen en opvattingen en zich hierover uit te spreken; • de gevoelens, wensen en opvattingen van anderen te herkennen; • dat de ander ook een stem en mogelijk een ander gezichtspunt heeft; • hiernaar te luisteren en vragen te stellen om meer over de ander en zijn of haar gezichtspunt te weten te komen; • conflicten in de klas op een vreedzame manier op te lossen.

DOELEN VOOR DE BOVENBOUW (groep 6 t/m 8)

Leergebied	Leerdoelen
------------	------------

<p>Attitude/houding (doen)</p>	<p>Leerlingen laten zien dat ze:</p> <ul style="list-style-type: none"> • actief deelnemen aan groepsdiscussies; • respect tonen voor verschillende standpunten. • respect tonen voor diversiteit; • opkomen voor het belang van vrije meningsuiting en gelijke rechten. • kunnen deelnemen aan school- of buurtgerichte projecten om de gemeenschap te verbeteren; • laten meer initiatief zien in het opkomen voor wat zij rechtvaardig vinden.
<p>vaardigheid (kunnen)</p>	<p>Leerlingen kunnen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • zich aan de geldende regels en afspraken houden hoe met elkaar en met spullen om te gaan; • een verband leggen tussen enerzijds vrijheid en gelijkheid en anderzijds machtsverhoudingen, besluitvormingsprocessen, politieke instituties in de rechtsstaat en democratie; • hun eigen stem gebruiken bij bijv. besluitvormingsprocessen in de klas/op school; • hun eigen mening onderbouwen met argumenten; • op een vreedzame manier omgaan met meningsverschillen die emoties kunnen oproepen;

Kennis (kennen/weten)	<p>Leerlingen leren:</p> <p><i>Bouwsteen 1: Vrijheid en gelijkheid</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • over de basiswaarden vrijheid, gelijkheid en solidariteit van de democratische rechtsstaat; • over grondrechten, mensenrechten en kinderrechten en het belang ervan; • dat iedereen gelijke rechten heeft die universeel zijn en onlosmakelijk met elkaar zijn verbonden; • dat de rechtsstaat kaders biedt voor rechten en vrijheden en bescherming tegen willekeur en machtsmisbruik; • over de waarborging van en het respect voor die rechten hier en daar; • over het belang van regels en afspraken thuis en op school en deze te vergelijken met die in de publieke ruimte; • waarom ze vrijheid hebben in het maken van keuzes, rekening houdend met de keuzes van medeleerlingen en de geldende afspraken in de klas en omgeving; • hoe de basiswaarden tot uiting kunnen komen in de eigen klas- en schoolcontext en in de omgeving; <p><i>Bouwsteen 2: Macht en Inspraak</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • over gezagsdragers en politieke instituties in Nederland, Europa en de wereld; • over de totstandkoming en handhaving van regels in Nederland en Europa; • over de werking van ons politieke bestel; • wat de buitenwerkingstelling van de rechtsstaat kan betekenen, uitgelegd aan de hand van de Duitse bezetting en de Holocaust; • over verschillende visies op vrijheid, gelijkheid en solidariteit; • over rollen van en verhoudingen tussen mensen op school, in de buurt en in het land; • over manieren waarop ze besluitvormingsprocessen op vreedzame wijze kunnen beïnvloeden en hoe ze daar verantwoordelijkheid voor kunnen nemen; • over manieren om op school of in de eigen omgeving macht te organiseren en uit te oefenen; <p><i>Bouwsteen 3: Democratische Cultuur</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • dat het meepraten over zaken die hen aangaan een (kinder)recht is; • hun mening te verwoorden en daar eenvoudige argumenten voor te geven; • in de context van de klas te proberen anderen van hun mening te overtuigen; • de mening van anderen in eigen woorden samen te vatten; • hun eigen mening bij te stellen op basis van nieuwe inzichten; • hun stem te gebruiken tijdens besluitvormingsprocessen in de klas- en schoolcontext en daarbij ruimte te maken voor de mening van alle leerlingen; • er rekening mee te houden dat hun mening of uitlatingen emoties teweeg kunnen brengen bij anderen; • dat mensen over onderwerpen verschillend kunnen denken; • dat die verschillen soms wel, soms niet overbrugd kunnen worden en soms ook tot spanningen en conflicten leiden; • conflicten in de directe omgeving op een vreedzame manier op te lossen, maar ook te accepteren dat conflicten kunnen blijven bestaan.
----------------------------------	---

Kwaliteitsindicatoren	
1.	Onze school heeft vastgesteld welke maatschappelijke competenties ontwikkeld worden <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard OR2 - Sociale en maatschappelijke competenties [2021]</i>
2.	Op onze school zorgen we voor het oefenen van de vastgestelde maatschappelijke competenties <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard OR2 - Sociale en maatschappelijke competenties [2021]</i>
3.	Onze school beschikt over een leerlingenraad <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard OR2 - Sociale en maatschappelijke competenties [2021]</i>
4.	Op onze school dragen we kennis over met betrekking tot het begrip democratie <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard OP1 - Aanbod [2021]</i>
5.	Op onze school dragen we kennis over ten aanzien van politiek <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard OP1 - Aanbod [2021]</i>

5.3 Participatief (maatschappelijk) Burgerschap

Meedoen in de maatschappij

Een belangrijk element van burgerschap is participatie. We leren onze leerlingen om actief betrokken te zijn op de samenleving, om mee te doen. Het is ons inziens belangrijk dat onze leerlingen participeren in andere organisaties, andere verbanden en andere gemeenschappen. Onze school is immers niet de enige plaats waar onze leerlingen waarden en normen meekrijgen. We voeden onze leerling samen met anderen op: it takes a whole village to raise a child!

Maatschappelijke thema's

Tevens springen wij als school in op duurzame maatschappelijke thema's alsook thema's die aan de orde van de dag zijn. Je kunt hierbij bijvoorbeeld denken aan: Milieu, duurzaamheid, gezonde leefstijl, armoede, radicalisering etc.

LEERDOELEN ONDERBOUW (Leerjaar 1 t/m 5)

Leergebied	Leerdoelen
Attitude/houding (doen)	Leerlingen laten zien dat ze: <ul style="list-style-type: none"> • deelnemen aan groepsactiviteiten; • samen werken met anderen; • ze eigen voorkeuren en ideeën verwoorden; • het belang van samenwerking en het respecteren van de anderen binnen een groepssituatie in toenemende mate begrijpen.
Vaardigheid (kunnen)	<ul style="list-style-type: none"> • samenwerken; • luisteren; • verwoorden.
Kennis (Weten/kennen)	Leerlingen leren <ul style="list-style-type: none"> • op respectvolle manier met anderen om te gaan; • rekening te houden met de behoeften van anderen; • concepten: eerlijkheid, rechtvaardigheid en gelijkheid; • hoe besluitvorming werkt; • Wat diversiteit inhoudt • deel te nemen aan groepsactiviteiten.

LEERDOELEN BOVENBOUW(leerjaar 6 t/m 8)

Leergebied	Leerdoelen
Attitude/houding (doen)	<p>Leerlingen laten zien dat ze:</p> <ul style="list-style-type: none"> • in toenemende mate actief deelnemen aan groepsactiviteiten, en discussies en hun mening uiten. • interesse tonen in het nemen van meer verantwoordelijkheid; • bereid zijn om anderen te leiden of te helpen; • een groter begrip tonen in het belang van samenwerking en consensus binnen groepen; • in toenemende mate een grotere capaciteit ontwikkelen om problemen te begrijpen en oplossingen te vinden; • respectvol kunnen omgaan met verschillende standpunten.
Vaardigheid (kunnen)	<p>Leerlingen kunnen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • samen met anderen manieren vinden om tot een besluit te komen; • geïnformeerd deelnemen; • luisteren en doorvragen; • verantwoordelijke keuzes maken binnen groepen; • anderen helpen/leiden. • verschillen en overeenkomsten in ideeën benoemen. • eigen afweging kunnen maken.
Kennis (Weten/kennen)	<p>Leerlingen leren:</p> <ul style="list-style-type: none"> • hoe democratie werkt, inclusief stemmen, besluitvorming en het belang van vrije meningsuiting; • wat hun rechten en verantwoordelijkheden als burger zijn, waaronder respect voor de rechten van anderen; • samen te werken, conflicten op te lossen; • informatie te evalueren, meningen te vormen en een standpunt in te nemen over maatschappelijke kwesties. • respect op te brengen voor verschillende meningen, culturen en achtergronden en begrip op te brengen voor diversiteit. • actief deel te nemen aan de gemeenschap .

Kwaliteitsindicatoren	
1.	De leraren zorgen ervoor dat ze de leerlingen kennen. <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard VS2 - Schoolklimaat [2021]</i>
2.	De leraren zorgen ervoor dat ze weten in welke clubs ze actief zijn. <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard VS2 - Schoolklimaat [2021]</i>
3.	De school stimuleert leerlingen om zich aan te sluiten bij een club. <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard OR2 - Sociale en maatschappelijke competenties [2021]</i>
4.	De school stimuleert de leerlingen om 'mee te doen' <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard OR2 - Sociale en maatschappelijke competenties [2021]</i>
5.	De school stimuleert de leerlingen om zich (samen met anderen) in te zetten voor anderen <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard OR2 - Sociale en maatschappelijke competenties [2021]</i>
6.	De school stimuleert de leerlingen om oog te hebben voor de leefbaarheid van de leefomgeving. <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard OR2 - Sociale en maatschappelijke competenties [2021]</i>

5.4 Identiteit, solidariteit, seksualiteit en diversiteit

Het thema Identiteit richt zich bij ons op school op twee te onderscheiden zaken. In de eerste plaats is het van belang dat we onze leerlingen kennis meegeven van, en respect voor een diversiteit aan levensbeschouwingen en opvattingen. Identiteit en diversiteit zijn wat ons betreft gekoppelde begrippen. Onze leerlingen moeten kennis hebben van en respect voor sociale, culturele, etnische en levensbeschouwelijke verschillen. In de Nederlandse grondwet komt diversiteit terug in artikel 1: Allen die zich in Nederland bevinden, worden in gelijke gevallen gelijk behandeld. Discriminatie wegens godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, ras, geslacht of op welke grond dan ook, is niet toegestaan. Bij het thema Identiteit spelen de basiswaarden een belangrijke rol: vrijheid van meningsuiting, gelijkwaardigheid, begrip voor anderen, verdraagzaamheid, autonomie, afwijzen van onverdraagzaamheid, afwijzen van discriminatie. Met het leren omgaan met culturele diversiteit wordt meer specifiek bedoeld dat 'leerlingen kennis hebben van en kennismaken met verschillende achtergronden en culturen van leeftijdsgenoten'. Deze specificatie is sinds 2006 verankerd in de wet op het primair en voortgezet onderwijs.

In de tweede plaats betrekken wij het begrip Identiteit op de persoonlijke identiteit, op persoonsvorming. Het gaat daarbij om het ontdekken en ontwikkelen van de eigen persoon en persoonlijke opvattingen. Centraal staat daarbij de vragen: wie ben ik, en wat vind ik? Wij vinden het van groot belang dat onze leerlingen stevig in hun schoenen staan, dat ze duidelijke (eigen) mening hebben en dat ze ook staan voor die mening. Bij dit aspect van burgerschap gaat het bijvoorbeeld om zaken als gezondheid (gezond leven), de kijk op maatschappelijke vraagstukken en seksualiteit. In 2012 is het respecteren van diversiteit waaronder seksuele diversiteit expliciet opgenomen in de kerndoelen.

Kenmerken voor onze school is:

Kwaliteitsindicatoren	
1.	Op onze school besteden we aandacht aan de wereldgodsdiensten <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard OP1 - Aanbod [2021]</i>
2.	Op onze school besteden we aandacht aan diversiteit <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard OP1 - Aanbod [2021]</i>
3.	Op onze school besteden we aandacht aan een diversiteit van levensovertuigingen <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard OP1 - Aanbod [2021]</i>
4.	Op onze school besteden we aandacht aan het ontwikkelen van een mening <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard OR2 - Sociale en maatschappelijke competenties [2021]</i>
5.	Op onze school besteden we aandacht aan gezond gedrag <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard OP1 - Aanbod [2021]</i>
6.	Op onze school besteden we aandacht aan gezonde voeding <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard OP1 - Aanbod [2021]</i>
7.	Op onze school besteden we aandacht aan seksuele voorlichting <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard OP1 - Aanbod [2021]</i>

5.5 Digitaal burgerschap

Onze leerlingen maken niet alleen deel uit van onze maatschappij, maar ook van onze digitale maatschappij. En het laatste vraagt om effectief burgerschap. Dit aspect van burgerschap speelt met name een rol bij het gebruik van sociale media. Digitaal burgerschap betekent dat leerlingen bewust en verantwoord met sociale media leren omgaan. Ook bij het gebruik van internet, mobiele telefoon en andere media dienen zij een goede, verantwoordelijke burger te zijn.

De website www.curriculum.nu wijst op de relatie burgerschap en digitale geletterdheid. Eén van de tien bouwstenen is digitaal samenleven. Kennisnet verdeelt digitale geletterdheid in vier onderdelen:

1. Informatie en verwerking
2. ICT-basisvaardigheden
3. Computational thinking
4. Mediawijsheid

In het kader van dit beleidsstuk gaat het ons m.n. om burgerschap en mediawijsheid. Op de website www.curriculum.nu staat de volgende toelichting: in de onderbouw van het primair onderwijs beginnen leerlingen verschillende mediabronnen te gebruiken en ontdekken ze dat deze niet voor iedereen even toegankelijk zijn. Hiermee communiceren ze met anderen en zoeken en/of ontvangen ze informatie. Mediagebruik zal veelal spontaan en spelenderwijs plaats vinden, al dan niet op initiatief van de school. Gezien de complexiteit hiervan is de rol van volwassenen hierbij van groot belang. In de bovenbouw van het primair onderwijs krijgen leerlingen meer inzicht in het eigen mediagebruik en ontwikkelen ze een kritische houding ten opzichte van bronnen en informatie. Het bewustzijn van de wijze waarop media invloed hebben op beeldvorming, waarheidsvinding en identiteit neemt toe. Leerlingen leren gevaren van mediagebruik te herkennen voor zichzelf en voor anderen en daarnaar te handelen: bepaalde media-uitingen vermijden of bij twijfel een volwassene inschakelen.

Primair vraagt digitaal burgerschap om kennis en kunde. We moeten onze leerlingen laten kennismaken met en gebruik laten maken van nieuwe technologieën. En tegelijkertijd moeten we aandacht besteden aan bijpassend gedrag. Oftewel: wat kun je met sociale media? Hoe kun je die effectief inzetten? En hoe maak je op een correcte manier gebruik van deze (nieuwe) media? Een relatief nieuw element is de omgang met fake-news en de stortvloed aan meningen die je aantreft op het Internet en diverse sociale media. Op onze school vinden we het belangrijk om onze leerlingen te ontwikkelen tot kritische burgers, tot burgers die voortdurend afwegen wat past bij hun eigen ideeën en die informatie met voldoende distantie kunnen analyseren.

Kenmerkend voor onze school is:

Kwaliteitsindicatoren	
1.	Wij leren onze leerlingen om te gaan met sociale media; <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard OP1 - Aanbod [2021]</i>
2.	Wij leren onze leerlingen omgangsregels voor sociale media; <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard OR2 - Sociale en maatschappelijke competenties [2021]</i>
3.	Wij leren onze leerlingen zorg te dragen voor de eigen digitale veiligheid; <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard VS1 - Veiligheid [2021]</i>
4.	Wij leren onze leerlingen kritisch te zijn m.b.t. digitale informatie; <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard OR2 - Sociale en maatschappelijke competenties [2021]</i>

5.6 Algemene en culturele ontwikkeling

Wij vinden de algemene ontwikkeling van onze leerlingen van belang voor het goed functioneren in de samenleving. Algemene ontwikkeling is wat ons betreft van veel zaken genoeg weten (basiskennis) om een normaal, alledaags gesprek te kunnen voeren of een normale, alledaagse tekst te kunnen begrijpen. Er bestaat geen canon Algemene ontwikkeling en daarom moeten we zelf vaststellen wat we onze leerlingen willen meegeven in het kader van hun algemene ontwikkeling.

Wij bezien algemene ontwikkeling ook in het kader van de zogenaamde brede ontwikkeling. Daarbij gaat het er om dat de leerlingen zich ontwikkelen tot competente personen, tot personen die kunnen

denken, kunnen (in)voelen en situationeel kunnen handelen. Ten aanzien van de brede ontwikkeling onderscheiden we het cognitieve, het creatieve, het sociaal-emotionele, het zintuiglijke en het motorische. Deze aspecten hangen met elkaar samen en ze beïnvloeden elkaar wederzijds.

Een belangrijk aspect m.b.t. de algemene (brede) ontwikkeling van onze leerlingen vinden wij de meer algemene culturele en creatieve ontwikkeling. En dat wel in de meest brede zin van het woord.

Kwaliteitsindicatoren	
1.	Op onze school besteden we gericht aandacht aan de algemene ontwikkeling van de leerlingen; <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard OP1 - Aanbod [2021]</i>
2.	Op onze school besteden we gericht aandacht aan culturele ontwikkeling; <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard OP1 - Aanbod [2021]</i>

5.7 Maatschappelijke thema's

Ons vijfde doel luidt: we zorgen voor kennis en een attitude (kritische zin) m.b.t. actuele, maatschappelijke thema's. Onze leerlingen kunnen een standpunt innemen en hun mening over maatschappelijke thema's effectief verwoorden. Dit doel hangt samen met het thema Identiteit (doel vier) en is afgeleid van de bouwsteen Burgerschap op de website www.curriculum.nu Op de website staat: burgerschapsonderwijs daagt leerlingen ook uit om verbanden te leggen tussen hun eigen leefwerelden en de grotere (mondiale) maatschappelijke vraagstukken. Het gaat bijvoorbeeld om globalisering, duurzaamheid en technologie. Leerlingen leren kritisch na te denken en te reflecteren op complexe, vaak ethisch geladen vraagstukken. Door het ontdekken van mogelijkheden om zelf iets te doen aan deze vraagstukken, ontwikkelen leerlingen een actieve houding. Zij leren in gesprek te gaan met anderen en elkaars standpunten te bevragen. Zo ontwikkelen zij hun eigen opvattingen.

Op onze school besteden we in ons lesprogramma expliciet aandacht aan maatschappelijke thema's. Iedere groep krijgt een aantal keren per jaar een les waarbij zo'n thema centraal staat. De thema's die aan bod komen worden jaarlijks vastgesteld door de werkgroep Burgerschap. Voorwaardelijk is dat de vastgestelde thema's besproken kunnen worden vanuit meerdere perspectieven. Daardoor leren onze leerlingen een standpunt te verwoorden en in te nemen.

Kenmerkend voor onze school is:

Kwaliteitsindicatoren	
1.	Op onze school bieden we de leerlingen ieder jaar een aantal maatschappelijke thema's aan <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard OP1 - Aanbod [2021]</i>
2.	De thema's worden vastgesteld door de werkgroep Burgerschap <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard OP1 - Aanbod [2021]</i>

6 Ons aanbod en onze aanpak

6.1 Ons Aanbod

Ons aanbod voor burgerschap is samengesteld uit de inhoud vanuit methodes, maar ook vanuit verschillende activiteiten. Het aanbod is gegeneraliseerd vanuit de formulering van onze leerdoelen in het hoofdstuk uitwerking leerdoelen bouwstenen en sluit daarmee aan op wat wij de leerlingen willen leren. Doordat dit in afstemming op elkaar is zorgen wij voor samenhang in ons burgerschapsprogramma in de meest brede zin van het woord.

Methodische inhouden:

Methode KWINK

Kijkende naar de SEO ontwikkeling werken wij met de methode KWINK. KWINK werkt op basis van vijf fundamentele levensvaardigheden/competenties (besef van jezelf (ik), zelfmanagement (ik), besef van de ander (jij), relaties hanteren (jij) en keuzes maken (wij)) voor sociaal-emotioneel leren en op basis van belangrijke, wetenschappelijk bewezen inzichten. In combinatie met goed klassenmanagement en door rekening te houden met groepsdynamische processen, levert de methode een veilige leer- en leefomgeving op waarvan de hele groep profiteert. Binnen KWINK is er, voor de onder- en middenbouw, een online oefenomgeving (fictieve wereld) gecreëerd. Binnen deze fictieve wereld zijn dieren die situaties meemaken die zich ook in de gewone wereld kunnen voordoen. Samen met het uitgesproken menselijk gedrag van de dieren is hierdoor herkenning en/of identificatie mogelijk. In de bovenbouw wordt er gewerkt met geacteerde filmpjes door jongeren om zo de herkenning en/of identificatie te bewerkstelligen. De transitie (het in de lessen geleerde in de praktijk brengen) is binnen de KWINK lessen van groot belang. De vijf basistechnieken (Kwink-slagen) helpen bij deze transitie.

Methodie KWINK burgerschap

Voor burgerschap wordt methodisch gezien gewerkt met de methode KWINK burgerschap. Binnen deze methode komen verschillende doelen aan bod (*zie uitwerking doelen bouwstenen*) die binnen alle bouwen worden aangeboden. Hierin is een opbouwende lijn te zien en is de school de oefenplaats om de theorie in de praktijk te kunnen toepassen.

Methodie WO; Naut, Meander en Brandaan (tweede versie)

Voor het vakgebied wereldoriëntatie gebruiken wij de methode Naut, Meander en Brandaan vernieuwde versie. In deze methode wordt ruim aandacht aan burgerschapsvorming besteed. Het is van belang dat de kinderen via de zaakvaklessen kennismaken met een breed perspectief dat hun eigen perspectief overstijgt. Daarnaast ontwikkelen de kinderen naast kennis en vaardigheden ook inzichten en attitudes die passen bij het mondiaal denken en bijdragen aan de vorming van verantwoordelijke burgers. De eigen identiteit van de kinderen speelt hierin een belangrijke rol.

De volgende kerndoelen m.b.t. burgerschap komen binnen de methode NMB (Naut, Meander en Brandaan) aanbod:

- **Kerdoel 36:** De leerlingen leren hoofdzaken van de Nederlandse en Europese staatsinrichting en de rol van de burger;

NMB thema's:

gr7-8: Geschiedenis thema 'Het volk krijgt een stem'

- **Kerdoel 37:** De leerlingen leren zich te gedragen vanuit respect voor algemeen aanvaarde waarden en normen.

NMB thema's:

-gr 5-6: Geschiedenis thema 'Slavernij'

-gr 7-8: Natuur&techniek thema 'ouder worden'.

-gr 7-8: Aardrijkskunde thema 'Naar een ander land'

-gr 7-8: Aardrijkskunde thema 'culturen en religies'

- **Kerdoel 38:** De leerlingen leren hoofdzaken over geestelijke stromingen die in de Nederlandse multiculturele samenleving een belangrijke rol spelen, en ze leren respectvol om te gaan met seksualiteit en met diversiteit binnen de samenleving, waaronder seksuele diversiteit.

NMB thema's:

-gr 7-8: Aardrijkskunde thema 'Naar een ander land'

-gr 7-8: Aardrijkskunde thema 'Culturen en Religies'

-gr 5-6: Geschiedenis thema 'Nederland verandert'

-gr 7-8: Geschiedenis thema 'De Opstand'

-gr 7-8: Geschiedenis thema 'Nieuwe vrienden en vijanden'

- **Kerdoel NL3:** De leerlingen leren informatie te beoordelen in discussies en in een gesprek dat informatief of opiniërend van karakter is en leren met argumenten te reageren.

-Methode NMB:

Binnen alle thema's van NMB zijn vanaf stap 4 praktische opdrachten uitwerkt. Deze zijn praktisch gericht op het (breder) interpreteren van de geleerde informatie en daarbij onderling het gesprek (discussie) aangaan.

-Methode Nieuwsbegrip

- **Kerdoel NL6:** De leerlingen leren informatie en meningen te ordenen bij het lezen van school- en studieteksten en andere instructieve teksten, en bij systematisch geordende bronnen, waaronder digitale bronnen.

-Methode NMB:

Brandaan thema's binnen 'STAP 3'. Kinderen oefenen met het interpreteren van bronnen en leren argumenten aan te dragen / te formuleren, waarna (logische) conclusies getrokken worden.

-Methode Nieuwsbegrip

-Methode BLITS studievaardigheden

-Werkwijze 'Close Reading' (rijke teksten)

- **Kerdoel 34:** De leerlingen leren zorg te dragen voor lichamelijke en psychische gezondheid van henzelf en anderen.

NMB thema's:

-gr 5-6: Natuur&techniek thema 'Een sterk lichaam'

-gr 7-8: Natuur&techniek thema 'Zintuigen (natuur)', thema 'Een en al voeding', thema 'Ouder worden'

- **Kerdoel 35:** De leerlingen leren zich redzaam te gedragen in sociaal opzicht, als verkeersdeelnemer en als consument.

NMB thema's:

-gr 7-8: Natuur&techniek thema 'Groter dan de aarde', thema 'Slimme apparaten'

-gr 5-6: Aardrijkskunde thema 'Waar woon jij?', thema 'Landbouw', thema 'Vervoer', thema 'Beroepen in groepen'

-gr 7-8: Aardrijkskunde thema 'Nederland is overal', thema 'Klimaat in Europa', thema 'Naar een ander

land', thema 'Arm en rijk'.

- **Kerdoel 39:** De leerlingen leren met zorg om te gaan met het milieu.

NMB thema's:

-gr 5-6: Natuur&techniek thema 'Door mensen gemaakt', thema 'Zon, regen en wind', thema 'Een plekje voor iedereen'.

-gr 7-8: Natuur&techniek thema 'Je eigen huis', thema 'Boordevol energie', thema 'Dertig jaar later'

-gr 5-6: Aardrijkskunde thema 'Energie'.

- **Kerdoel 47:** De leerlingen leren de ruimtelijke inrichting van de eigen omgeving te vergelijken met die in omgevingen elders, in binnen- en buitenland, vanuit de perspectieven landschap, wonen, werken, bestuur, verkeer, recreatie, welvaart, cultuur en levensbeschouwing. In ieder geval wordt daarbij aandacht besteed aan twee lidstaten van de EU en twee landen die in 2004 lid werden, de VS en een land in Azië, Afrika en Zuid-Amerika.

NMB thema's:

-gr 5-6: Aardrijkskunde thema 'Waar woon jij?', thema 'Landbouw', thema 'Hoog en laag', thema 'Vervoer', thema 'Land van rivieren', thema 'De Stad', thema 'Verschillen in landschap', thema 'Beroepen in groepen'.

-gr 7-8: Aardrijkskunde thema 'Nederland is overal'.

- **Kerdoel 53:** De leerlingen leren over de belangrijke historische personen en gebeurtenissen uit de Nederlandse geschiedenis en kunnen die voorbeeldmatig verbinden met de wereldgeschiedenis.

NMB thema's:

-gr 5-6: Geschiedenis thema 'Romeinen in Nederland', thema 'Boeren, geestelijken en heren, thema 'Ontdekkings- reizigers', thema 'De rijkste stad van Europa', thema 'Slavernij', thema 'De industriële revolutie', thema 'De wereld in crisis', thema 'Nederland verandert'.

-gr 7-8: Geschiedenis thema 'Boeren en farao's', thema 'Het Romeinse rijk', thema 'Opkomst Christendom', thema 'Steden en kruistochten', thema 'De Opstand', thema 'Groeï in de gouden eeuw', thema 'De Verlichting', thema 'Het volk krijgt een stem', thema 'De Tweede Wereldoorlog', thema 'Nieuwe vrienden en vijanden'.

- **Kerdoel 56:** De leerlingen verwerven enige kennis over en krijgen waardering voor aspecten van cultureel erfgoed.

NMB thema's:

-Aspecten cultureel erfgoed komen aanbod binnen de verschillende Brandaan (geschiedenis) thema's.

-Activiteiten: binnen onze jaarlijkse activiteitenplanning is aandacht voor cultuur / erfgoed.

VVN Verkeersmethode

Er wordt gewerkt met de VVN verkeersmethode. In groep 7 doen de leerlingen allen mee aan het verkeersexamen.

Overige activiteiten: (zie ook hoofdstuk 'activiteitenoverzicht van de school')

Cultuur

- Deelname aan kunst en cultuurprojecten vanuit het gemeentelijk aanbod "Kunstmenu". Dialect in de klas / VAZOM;
- Deelname 'Meer harmonie in de samenleving' (muziekles, CantaYoung, workshops);
- Bezoek theatervoorstellingen/ concerten.
- Bezoek aan bibliotheek;

Milieu/ natuur/ wetenschap

- Natuuractiviteiten Botanische tuin;
- Natuuractiviteiten Brunssumerheide;
- Gastles en activiteit Gaiazoo (groep 6);
- Onderhouden van en lessen t.b.v. Voedselbosje (groep 6);

- Mad Science (naschools)

Democratisch:

- Bepalen en bespreken schoolafspraken/ gedragsregels (gouden/ zilveren weken);
- Leerlingenraad (groep 6 t/m 8);
- Deelname verkiezingen Kinderraad gemeente Kerkrade (groep 7);
- Groepsvergadering m.b.t. verschillende onderwerpen.

Participatie:

- Vieringen en festiviteiten gebaseerd op o.a. culturele en geloof gebaseerde achtergronden;
- Sportdag
- Kleuter vierdaagse;
- Sponsorloop/ kerstmarkt ter financiering kamp (groep 8)
- Gipsproject (groep 8) (Gehandicapt Informatie Project Scholen Spelen & Leren);
- Excursies VO (groep 8);
- Gastlessen van VO (groep 8);
- Gastles Bank in de klas/ week van het geld (groep 6);
- Gastlessen van Bureau Halt (groep 7 en 8) (gevaar drugs/vuurwerk);
- Gastles Dierenambulance (groep 8);
- Excursie aan RD4;
- Excursie militaire begraafplaats Margraten WOII (groep 8);
- Excursies naar aan leerstof- en schoolthema's gerelateerde onderwerpen;
- Volgen van maatschappelijk georiënteerde programma's van schooltelevisie.
- Activiteiten (waaronder Verkeersexamen) Verkeersveilige school (groep 1 t/m 8)
- Activiteiten in samenwerking met verzorgingshuis Firenschat: zingen met kerst, kerstkaarten maken en bezorgen.
- Deelname Terwinseler Straatmarkt (ouderraad rommelmarkt schoolplein)
- Goede doel actie communicatiegroep (groep 4);
- Pannenkoekendag (groep 1 en 2);
- Spelletjesochtend/middag
- Groepsdoorbrekende (knutsel-)activiteiten;
- Opruimtaak voor ieder kind aan het einde van de dag. Gezamenlijk zorgen wij voor een opgeruimde en nette school-(omgeving)
- Stimuleren van ouders om bij opvoedkundige problemen contact te zoeken met hulpverlenende instanties en/ of met de schoolarts.

6.2 Onze aanpak

Onze school heeft vastgesteld wanneer welk doel aan bod komt (zie de vorige paragraaf). Het is aan de leraren (de professionals) om invulling te geven aan de vastgestelde doelen. Zij weten als geen ander wat hun leerlingen nodig hebben, wat aansluit bij hun belevingswereld en wat er speelt en leeft m.b.t. actuele ontwikkelingen en wat er relevant is. De leraren zetten methodes, middelen en materialen in om de leerdoelen te realiseren. Zij zorgen voor werkvormen die passen bij de (ontwikkelingsfase) van de leerlingen en zorgen zij voor actieve betrokkenheid. En tenslotte zorgen zij voor oefensituaties (trainingen) gericht op de basiswaarden van de democratische rechtsstaat en gericht op de ontwikkeling van de vastgestelde sociale en maatschappelijke competenties.

De leraren van onze school gebruiken de methode Kwink voor de sociaal-emotionele ontwikkeling (groep 1 t/m 8). Deze methode komt wekelijks aanbod. De doelen per les staan vermeld in de handleiding. Op schoolniveau wordt vastgesteld welke maatschappelijk vraagstukken in een bepaald jaar worden behandeld.

De leraren sluiten bij het ontwikkelen van de les(sen) altijd aan bij de kenmerken van hun leerlingen, de leefwereld en de actualiteit.

*Voor de maatschappelijke terugkomende thema's en de oefensituaties per schooljaar, is er een **kwaliteitskaart** in ontwikkeling. Zo kunnen wij de doorlopende lijn aantonen. In die kwaliteitskaart is een cyclus*

opgenomen (vergelijkbaar met de managementcyclus waarin per maand aangegeven is welke maatschappelijke thema's aan bod komen en welke oefensituaties wij creëren. Daarnaast is er per bouw aangegeven welk thema er aan bod komt. Ook de evaluatiemomenten zullen worden opgenomen in dit jaaroverzicht. Zo is de doorgaande lijn duidelijk en helder.

6.3 Toetsing en afsluiting [Variant-2]

Toetsing en afsluiting zullen op verschillende manieren plaatsvinden:

- WO: Bloктоetsen behorend bij de methodes: Naut, Meander, Brandaan, Nieuwsbegrip, Blits. De resultaten van het burgerschapsonderwijs worden door de leerkrachten zorgvuldig bijgehouden.
- WO; Eindprestaties per thema waarbinnen vaardigheden / attitudes geoefend en beoordeeld worden door de leerkracht.
- BLITS/Nieuwsbegrip: toetsing specifiek op de kerndoelen NL3, NL7 en NL8.
- KWINK (SEL-Burgerschap): doelen, vaardigheden en attitudes worden formatief geëvalueerd. In het overzicht 'koppeling burgerschapsdoelen - SEL' is aangegeven bij welke lessen dit aan de orde is.
- Kindbegrip: SEL leerkracht- en leerlinglijsten die intern besproken worden en waar nodig leiden tot groeps- en/of individuele interventies.
- Groepsdiscussies / groepsvergadering
- Mindmap / poster
- Enquête

6.4 Ons schoolcurriculum

Wij beschouwen burgerschap als een belangrijk en wezenlijk onderdeel van ons onderwijsprogramma. Natuurlijk komt burgerschap aan bod bij diverse andere vakken en vakonderdelen. Omdat wij burgerschapsonderwijs net als rekenen en taal tot de basisvaardigheden behoort, kiezen we daarnaast (en vooral) voor een longitudinale, planmatige en gestructureerde aanpak. De wet introduceert wat dat betreft de begrippen: doelgericht, samenhangend en herkenbaar. Die termen vormen ons uitgangspunt van denken. Hier beneden staat ons curriculum per bouw uitgewerkt.

Onderbouw (gr 1+2)

Bij onderstaande doelstellingen is er overlap qua leergebieden. Er is ervoor gekozen om de doelstellingen maar bij één leergebied te plaatsen. In de praktijk zal de overlap wel zichtbaar zijn.

Democratisch burgerschap			
Leergebied	Doelstellingen	Aanbod	Periode
Kennis (leren/inzicht krijgen in)	Doelen vanuit methode KWINK burgerschap: - Ik leer dat ook een leider zich aan de regels moet houden. - Ik weet dat ieder kind recht heeft op onderwijs en kan iets vertellen over hoe een school georganiseerd is. - Ik weet wat de politie doet en wat de rol van de rechter is. Overige doelen: - De leerlingen leren welke consequenties er kunnen zijn als je de regels overtreedt of afspraken schendt (kennis). - De leerlingen leren dat er mensen zijn benoemd of gekozen die gezag hebben of dragen op school, in de woonplaats en in het land (kennis).	KWINK burgerschap: - les 2 - les 4 - les 12 Opstellen regels voor in de klas.	- De 14 burgerschap lessen van de methode KWINK voor de onderbouw worden gedurende 1 schooljaar aangeboden. - Kringgesprekken zijn een vast onderdeel van de dag. - Gouden weken.
Attitude/houding	Doelen vanuit methode KWINK burgerschap: - Ik weet dat ik mag zeggen wat ik vind. Overige doelen: - De leerlingen ontwikkelen inzicht in het belang van regels en afspraken om op een prettige manier samen te zijn (attitude/houding).	KWINK burgerschap: - les 8 Kringgesprekken	De 14 burgerschapslessen van de methode KWINK voor de onderbouw worden gedurende 1 schooljaar aangeboden. - Kringgesprekken zijn een vast onderdeel van de dag.
Vaardigheid (kunnen)	Doelen vanuit methode KWINK burgerschap: - Ik weet dat ik mag zeggen wat ik vind. Overige doelen: - De leerlingen doen ervaring op met eigen voorkeuren en ideeën verwoorden. - De leerlingen doen ervaring op met haar/zijn stem laten horen tijdens een beslissing.	KWINK burgerschap: - les 8 Dag van vandaag	De 14 burgerschapslessen van de methode KWINK voor de onderbouw worden gedurende 1 schooljaar aangeboden. - De dag van vandaag wordt dagelijks met de kinderen besproken/bekeken.

	Sociale ontwikkeling		
Leergebied	Doelstellingen	Aanpak	Periode
Kennis (leren/inzicht krijgen in)	Doelen vanuit methode KWINK: - benoemen en herkennen van emoties. - kwaliteiten van jezelf en de ander kunnen benoemen (kennis) en waarderen (vaardigheid). - vriendschap verkennen. - herkennen van signalen (kennis) hoe de ander zich voelt (vaardigheid). Leerlijnen Parnassys - Zie bijlage met doelen	KWINK: - les 2 - les 8 - les 9 - les 17 Doelen worden in thema's verwerkt. Leerkracht houdt hierbij rekening met de behoefte van de groep/individuele leerling. Gouden weken; - Gezamenlijk opstellen klassenregels. - Inzetten op groepsvormende activiteiten.	De 20 lessen KWINK worden gedurende het schooljaar aangeboden. De lessen zijn aangepast op de groepsvormingsfase van dat moment (planning/doorgaande lijn vanuit methode). Gedurende het gehele schooljaar. Gedurende de eerste weken van het schooljaar.
Attitude/houding	Doelen vanuit methode KWINK: - positief communiceren als voorwaarde voor een veilige groep. - leren omgaan met de feedback van anderen. - helpende gedachten als manier om zelfvertrouwen te vergroten. - verantwoordelijkheid nemen voor eigen gedrag. - omgaan met teleurstelling - sociaal sterker worden. - accepteren van verschillen. Leerlijnen Parnassys - Zie bijlage met doelen	KWINK: - les 1 - les 4 - les 6 - les 10 - les 12 - les 16 - les 18 Doelen worden in thema's verwerkt. Leerkracht houdt hierbij rekening met de behoefte van de groep/individuele leerling. Gouden weken; - Gezamenlijk opstellen klassenregels. - Inzetten op groepsvormende activiteiten.	De 20 lessen KWINK worden gedurende het schooljaar aangeboden. De lessen zijn aangepast op de groepsvormingsfase van dat moment (planning/doorgaande lijn vanuit methode). Gedurende het gehele schooljaar. Eerste weken van het schooljaar zijn de Gouden weken.

Vaardigheid (kunnen)			
----------------------	--	--	--

Participatief burgerschap			
Leergebied	Doelstelling	Aanpak	Periode
Kennis (leren/inzicht krijgen)	Doelen vanuit methode KWINK burgerschap: - Ik leer dat iedereen recht heeft op een zo gezond mogelijk leven. - Ik weet dat de wereld groter is dan dat ik om me heen zie (kennis) Overige doelen: Ik weet wat gezonde voeding is.	KWINK burgerschap: - les 1 - les 10 Aanbod bewegen en sport (gezondheid)	De 14 burgerschap lessen van de methode KWINK voor de onderbouw worden gedurende 1 schooljaar aangeboden.
Attitude/houding	Doelen vanuit methode KWINK burgerschap: - Ik weet dat we samen moeten zorgen voor een schone wereld	KWINK burgerschap: - les 5	De 14 burgerschap lessen van de methode KWINK voor de onderbouw worden gedurende 1 schooljaar aangeboden.
Vaardigheid (kunnen)			

	Identiteit, solidariteit & diversiteit		
Leergebied	Doelstellingen	Aanpak	Periode
Kennis (leren/inzicht krijgen)	Doelen vanuit methode KWINK burgerschap: - Ik leer dat iedereen anders is en hetzelfde mag. - Ik weet dat er verschillende gezinnen zijn. - Ik weet wat racisme is. - Ik weet wie mij helpt om veilig te zijn. Overige doelen: - Leerlingen leren over vriendschap (kennis).	KWINK burgerschap: - les 3 - les 6 - les 7 - les 14	De 14 burgerschap lessen van de methode KWINK voor de onderbouw worden gedurende 1 schooljaar aangeboden.
Attitude/houding	Doelen vanuit methode KWINK burgerschap: - Ik weet dat iedereen zichzelf mag zijn	KWINK burgerschap: - les: 13	De 14 burgerschap lessen van de methode KWINK voor de onderbouw worden gedurende 1 schooljaar aangeboden.
Vaardigheid (kunnen)	Overige doelen: - Leerlingen leren om te verwoorden wat ze denken, doen, willen en willen worden. - Leerlingen leren om te benoemen wat ze al kunnen en wat nog niet, wat ze leuk vinden om te doen. - Leerlingen leren om hun primaire emoties (met bijbehorende lichaamstaal) te herkennen, benoemen en ermee om te gaan. - Leerlingen leren over zichzelf te praten in termen van toen, nu en later en daar. - Leerlingen leren om grenzen (fysiek en emotioneel) van de ander te herkennen en daar rekening mee te houden.	Methode KWINK	Wekelijks wordt er 1 KWINK les behandeld. Gedurende de week komt deze les terug in de dagelijkse gang van zaken.

Digitaal burgerschap			
Leergebied	Doelstellingen	Aanpak	Periode
Kennis (leren/inzicht krijgen)	Doelen vanuit methode KWINK burgerschap: - Ik ontdek welke rol apparaten en technologie in mijn leven spelen. Overige doelen: - Leerlingen leren verschillende functies, primaire doelstellingen en de reikwijdte van media te herkennen.	KWINK burgerschap: - les 11	De 14 burgerschap lessen van de methode KWINK voor de onderbouw worden gedurende 1 schooljaar aangeboden.
Attitude/houding	- Leerlingen leren over de invloed van mediaboodschappen op hun leefwereld.		
Vaardigheid (kunnen)	Doelen vanuit methode KWINK burgerschap: - Ik ontdek dat ik keuzes kan maken bij het kijken naar filmpjes. Overige doelen: - Leerlingen leren om vormen van (media) boodschappen te (her)kennen.	KWINK burgerschap: - les 9	De 14 burgerschap lessen van de methode KWINK voor de onderbouw worden gedurende 1 schooljaar aangeboden.

Middenbouw (gr 3+4)

Sociale ontwikkeling			
Leergebied	Doelstellingen	Aanpak	Periode
Kennis (leren/inzicht krijgen)	Doelen vanuit methode KWINK: - benoemen en herkennen van emoties. - kwaliteiten van jezelf en de ander kunnen benoemen (kennis) en waarderen (vaardigheid). - herkennen van signalen (kennis) hoe de ander zich voelt (vaardigheid).	KWINK: - les 2 - les 8 - les 9 - les 17	De 20 lessen KWINK worden gedurende het schooljaar aangeboden. De lessen zijn aangepast op de groepsvormingsfase van dat moment (planning/doorgaande lijn vanuit methode).

<p>Attitude/houding</p>	<p>Doelen vanuit methode KWINK: - positief communiceren als voorwaarde voor een veilige groep. - leren omgaan met de feedback van anderen. - helpende gedachten als manier om zelfvertrouwen te vergroten. - verantwoordelijkheid nemen voor eigen gedrag. - omgaan met teleurstelling - sociaal sterker worden. - accepteren dat je het met elkaar oneens mag zijn.</p>	<p>KWINK: - les 1 - les 4 - les 6 - les 10 - les 12 - les 16 - les 18</p> <p>Gouden weken; - Gezamenlijk opstellen klassenregels. - Inzetten op groepsvormende activiteiten.</p>	<p>De 20 lessen KWINK worden gedurende het schooljaar aangeboden. De lessen zijn aangepast op de groepsvormingsfase van dat moment (planning/doorgaande lijn vanuit methode).</p> <p>Eerste weken van het schooljaar zijn de Gouden weken.</p>
<p>Vaardigheid (kunnen)</p>	<p>Doelen vanuit methode KWINK: - effectief oplossen van conflictsituaties. - kiezen met aandacht voor jezelf en de ander (in pestsituaties). - je kunnen verplaatsen in de ander. - gedrag in stressvolle situaties kunnen controleren. - effectief een conflict oplossen met positief communiceren. - samenwerken buiten je vertrouwde kring. - reflecteren op keuzes die door jou gemaakt zijn. - omgaan met sociale druk. - relaties hanteren; SEL bij sport en spel.</p>	<p>KWINK: - les 3 - les 5 - les 7 - les 11 - les 13 - les 14 - les 15 - les 19</p> <p>Gouden weken; - Gezamenlijk opstellen klassenregels. - Inzetten op groepsvormende activiteiten.</p>	<p>De 20 lessen KWINK worden gedurende het schooljaar aangeboden. De lessen zijn aangepast op de groepsvormingsfase van dat moment (planning/doorgaande lijn vanuit methode).</p> <p>Eerste weken van het schooljaar zijn de Gouden weken.</p>

Democratisch burgerschap			
Leergebied	Doelstellingen	Aanpak	Periode

<p>Kennis (leren/inzicht)</p>	<p>Doelen vanuit methode KWINK burgerschap: - Ik weet hoe democratische besluitvorming werkt. - Ik weet dat er regels zijn om mijn rechten en die van een ander te beschermen. - Ik ontdek hoe onze rechtspraak werkt. Overige doelen: - De kinderen leren hoofdzaken van de Nederlandse en Europese staatsinrichting en de rol van de burger. - De leerlingen leren hoofdzaken van de Nederlandse en Europese staatsinrichting en de rol van de burger.</p>	<p>KWINK burgerschap: - les 2 - les 1 - les 12 Leerlingenraad</p>	<p>De 14 burgerschap lessen van de methode KWINK voor de middenbouw worden gedurende 1 schooljaar aangeboden. De leerlingen raad komt regelmatig bij elkaar. In de groep wordt de inhoud achteraf ook besproken.</p>
<p>Attitude/houding</p>	<p>Doelen vanuit methode KWINK burgerschap: - Ik weet dat mijn mening telt. Overige doelen: - De leerlingen leren dat ze vrijheid hebben in het maken van keuzes, rekening houdend met de keuzes van medeleerlingen en de geldende afspraken in de klas.</p>	<p>KWINK burgerschap: - les 8 Opstellen regels in de klas.</p>	<p>De 14 burgerschap lessen van de methode KWINK voor de middenbouw worden gedurende 1 schooljaar aangeboden. Gouden weken.</p>

<p>Vaardigheden (kunnen)</p>	<p>Doelen vanuit methode KWINK burgerschap: Ik kan beslissingen nemen op een democratische manier. Overige doelen: - De kinderen leren omgaan met de vorm waarin er gezamenlijk of via vertegenwoordiging beslissingen worden genomen. - De leerlingen doen ervaring op met meningen en opvattingen van anderen in eigen woorden samenvatten. - De leerlingen doen ervaring op met samen met anderen een compromis te vinden waarin rekening wordt gehouden met iedereen. - De leerlingen leren informatie te beoordelen in discussies en in een gesprek dat informatief of opiniërend van karakter is en leren met argumenten te reageren.</p>	<p>KWINK burgerschap: - les 2 Leerlingenraad Opstellen regels voor in de klas.</p>	<p>De 14 burgerschap lessen van de methode KWINK voor de middenbouw worden gedurende 1 schooljaar aangeboden. De leerlingen raad komt regelmatig bij elkaar. In de groep wordt de inhoud achteraf ook besproken. Gouden weken.</p>
------------------------------	---	--	--

Participatief burgerschap			
Leergebied	Doelstellingen	Aanpak	Periode

<p>Kennis (leren/inzicht)</p>	<p>Doelen vanuit methode KWINK burgerschap:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ik weet dat ik recht heb op een schone leefomgeving. - Ik ontdek dat ik mensenrechten altijd en overal tegenkom. - Ik weet dat mensen verschillende redenen hebben om naar andere landen te gaan. <p>Overige doelen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ik weet wat gezonde voeding is. - De leerlingen leren over de belangrijkste historische personen en gebeurtenissen uit de Nederlandse geschiedenis en kunnen die voorbeeldmatig verbinden met de wereldgeschiedenis - De leerlingen leren de ruimtelijke inrichting van de eigen omgeving te vergelijken met die in omgevingen elders, in binnen- en buitenland, vanuit de perspectieven landschap, wonen, werken, bestuur, verkeer, recreatie, welvaart, cultuur en levensbeschouwing. In ieder geval wordt daarbij aandacht besteed aan twee lidstaten van de EU en twee landen die in 2004 lid werden, de VS en een land in Azië, Afrika en Zuid-Amerika (kennis). 	<p>KWINK burgerschap:</p> <ul style="list-style-type: none"> - les 5 - les 4 - les 10 <p>Aanbod bewegen en sport (gezondheid)</p> <p>Methode NMB thema's; -zie kopje 'Ons aanbod' <i>uitwerking per kerndoel</i></p>	<p>De 14 burgerschap lessen van de methode KWINK voor de middenbouw worden gedurende 1 schooljaar aangeboden.</p>
<p>Attitude/houding</p>	<p>Doelen vanuit methode KWINK burgerschap:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ik weet dat mensenrechten voor iedereen gelden. - De leerlingen verwerven enige kennis over en krijgen waardering voor aspecten van cultureel erfgoed. 	<p>KWINK burgerschap:</p> <ul style="list-style-type: none"> - les 4 <p>Methode NMB:</p> <ul style="list-style-type: none"> - thema's: zie kopje 'Ons aanbod' uitwerking per kerndoel 	<p>De 14 burgerschap lessen van de methode KWINK voor de middenbouw worden gedurende 1 schooljaar aangeboden.</p>
<p>Vaardigheden (kunnen)</p>	<p>Doelen vanuit methode KWINK burgerschap:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ik verken hoe ik zelf verantwoordelijk ben voor een schone leefomgeving - De leerlingen leren zorg te dragen voor lichamelijke en psychische gezondheid van henzelf en van anderen. - De leerlingen leren zich redzaam te gedragen in sociaal opzicht, als verkeersdeelnemer en als consument. 	<p>KWINK burgerschap:</p> <ul style="list-style-type: none"> - les 5 <p>Methode NMB</p> <ul style="list-style-type: none"> - thema's: zie kopje 'Ons aanbod' <i>uitwerking per kerndoel</i> 	<p>De 14 burgerschap lessen van de methode KWINK voor de middenbouw worden gedurende 1 schooljaar aangeboden.</p>

Identiteit, solidariteit & diversiteit			
Leergebied	Doelstellingen	Aanpak	Periode
Kennis (leren/inzicht)	<p>Doelen vanuit methode KWINK burgerschap:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ik leer dat iedereen verschillend is. - Ik ontdek hoe mijn gezin invloed heeft op wie ik ben in de samenleving. - Ik weet wat racisme is en hoe ik ermee te maken heb. - Ik leer dat je het recht hebt om te zijn wie je bent en dat ook uit te dragen. - Ik weet bij wie ik terecht kan als het onveilig is. 	<p>KWINK burgerschap:</p> <ul style="list-style-type: none"> - les 3 - les 6 - les 7 - les 13 - les 14 	<p>De 14 burgerschap lessen van de methode KWINK voor de middenbouw worden gedurende 1 schooljaar aangeboden.</p>
Attitude/houding	<p>Doelen vanuit methode KWINK burgerschap:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ik weet dat iedereen (ondanks verschillen) gelijkwaardig is. <p>Overige doelen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Leerlingen leren om grenzen (fysiek en emotioneel) van de ander te herkennen en daar rekening mee te houden. - De leerlingen leren zich te gedragen vanuit respect voor algemeen aanvaarde waarden en normen. - De leerlingen leren hoofdzaken over geestelijke stromingen die in de Nederlandse multiculturele samenleving een belangrijke rol spelen en ze leren respectvol om te gaan met seksualiteit en met diversiteit binnen de samenleving. 	<p>KWINK burgerschap:</p> <ul style="list-style-type: none"> - les 3 <p>methode NMB: thema's; zie kopje 'Ons aanbod' uitwerking per kerndoelen</p>	<p>De 14 burgerschap lessen van de methode KWINK voor de middenbouw worden gedurende 1 schooljaar aangeboden.</p>

<p>Vaardigheden (kunnen)</p>	<p>Overige doelen: - Leerlingen leren te duiden wat ze denken, doen, willen en willen worden en daar gepast naar handelen. - Leerlingen leren hun primaire en secundaire emoties te herkennen, te benoemen en hier bewust mee om te gaan. - Leerlingen leren om te benoemen wat ze al goed kunnen en wat ze nog beter onder de knie willen krijgen.</p>	<p>Methode KWINK</p> <p>Kindgesprekken <i>(kwaliteitskaart kindgesprekken)</i></p> <p>Kennismakingsgesprek bij de start van een nieuw schooljaar.</p>	<p>De 20 lessen KWINK worden gedurende het schooljaar aangeboden. De lessen zijn aangepast op de groepsvormingsfase van dat moment (planning/doorgaande lijn vanuit methode).</p> <p>Gedurende het hele schooljaar is er ruimte voor kindgesprekken, indien deze nodig zijn.</p> <p>Bij de start van een nieuw schooljaar vindt er een kennismakingsgesprek plaats tussen de leerkracht, ouders en de leerling. In dit gesprek wordt er bekeken waar het kind naar toe wil groeien en wat er nodig is.</p>
------------------------------	--	--	--

Digitaal burgerschap			
Leergebied	Doelstellingen	Aanpak	Periode
Kennis (leren/inzicht)	Doelen vanuit methode KWINK burgerschap: - Ik ontdek welke invloed slimme apparaten en technologie op mijn leven hebben. Overige doelen: - Leerlingen leren verschillende functies, primaire doelstellingen en de reikwijdte van media te herkennen.	KWINK burgerschap: - les 11	De 14 burgerschap lessen van de methode KWINK voor de middenbouw worden gedurende 1 schooljaar aangeboden.
Attitude/houding	Doelen vanuit methode KWINK burgerschap: - Ik denk na voordat ik reageer op berichten (attitude/houding + vaardigheden). Overige doelen: - Leerlingen leren over de invloed van mediaboodschappen op hun leefwereld.	KWINK burgerschap: - les 9	De 14 burgerschap lessen van de methode KWINK voor de middenbouw worden gedurende 1 schooljaar aangeboden.
Vaardigheden (kunnen)	Overige doelen: - Leerlingen leren om vormen van (media) boodschappen te (her)kennen		

Bovenbouw (gr 6 t/m 8)

Sociale ontwikkeling			
Leergebied	Doelstellingen	Aanpak	Periode
Kennis (leren/inzicht)	Doelen vanuit methode KWINK: - benoemen en herkennen van emoties. - kwaliteiten van jezelf en de ander kunnen benoemen (kennis) en waarderen (vaardigheid). - herkennen van signalen (kennis) hoe de ander zich voelt (vaardigheid).	KWINK: - les 2 - les 8 - les 9 - les 17	De 20 lessen KWINK worden gedurende het schooljaar aangeboden. De lessen zijn aangepast op de groepsvormingsfase van dat moment (planning/doorgaande lijn vanuit methode).

<p>Attitude/houding</p>	<p>Doelen vanuit methode KWINK: - positief communiceren als voorwaarde voor een veilige groep. - leren omgaan met de feedback van anderen. - helpende gedachten als manier om zelfvertrouwen te vergroten. - verantwoordelijkheid nemen voor eigen gedrag. - omgaan met teleurstelling - sociaal sterker worden. - accepteren dat je het met elkaar oneens mag zijn.</p>	<p>KWINK: - les 1 - les 4 - les 6 - les 10 - les 12 - les 16 - les 18</p> <p>Gouden weken; - Gezamenlijk opstellen klassenregels. - Inzetten op groepsvormende activiteiten.</p>	<p>De 20 lessen KWINK worden gedurende het schooljaar aangeboden. De lessen zijn aangepast op de groepsvormingsfase van dat moment (planning/doorgaande lijn vanuit methode).</p> <p>Eerste weken van het schooljaar zijn de Gouden weken.</p>
<p>Vaardigheden (kunnen)</p>	<p>Doelen vanuit methode KWINK: - effectief oplossen van conflictsituaties. - kiezen met aandacht voor jezelf en de ander (in peetsituaties). - je kunnen verplaatsen in de ander. - gedrag in stressvolle situaties kunnen controleren. - effectief een conflict oplossen met positief communiceren. - samenwerken buiten je vertrouwde kring. - reflecteren op keuzes die door jou gemaakt zijn. - Omgaan met sociale druk. - relaties hanteren; SEL bij sport en spel.</p>	<p>KWINK: - les 3 - les 5 - les 7 - les 11 - les 13 - les 14 - les 15 - les 19</p>	<p>De 20 lessen KWINK worden gedurende het schooljaar aangeboden. De lessen zijn aangepast op de groepsvormingsfase van dat moment (planning/doorgaande lijn vanuit methode).</p>

<p>Democratisch burgerschap</p>			
<p>Leergebieden</p>	<p>Doelstellingen</p>	<p>Aanpak</p>	<p>Periode</p>

<p>Vaardigheden (kunnen)</p>	<p>Overige doelen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - De leerlingen doen ervaring op met debatteren over actuele of maatschappelijke kwesties waarover verschillende ideeën bestaan. - De leerlingen leren omgaan met de vorm waarin er gezamenlijk of via vertegenwoordiging beslissingen worden genomen. - De leerlingen doen ervaring op met het samen met andere manieren vinden om tot een besluit te komen. - De leerlingen leren in de context van de klas andere van hun mening te overtuigen. Ze kunnen daarbij de mening van de ander samenvatten. - De leerlingen leren conflicten in de directe omgeving op een vreedzame manier op te lossen, maar ook te accepteren dat conflicten blijven bestaan. - De leerlingen doen ervaring op met samen met anderen een compromis te vinden waarin rekening wordt gehouden met iedereen. - De leerlingen leren informatie te beoordelen in discussies en in een gesprek dat informatief of opiniërend van karakter is en leren met argumenten te reageren. 	<p>Leerlingenraad</p> <p>Dag van vandaag</p> <p>Kringgesprekken</p>	<p>De leerlingenraad komt regelmatig bij elkaar. In de groep wordt de inhoud achteraf ook besproken.</p> <p>Dag van vandaag wordt dagelijks bekeken.</p> <p>Kringgesprekken komen wekelijks terug.</p>
------------------------------	--	---	--

Participatief burgerschap			
Leergebieden	Doelstellingen	Aanpak	Periode

<p>Kennis (leren/inzicht)</p>	<p>Doelen vanuit methode KWINK burgerschap: - Ik ontdek dat mijn gezin invloed heeft op wie ik ben en hoe ik mij in de samenleving gedraag.</p> <p>Overige doelen: - Ik weet wat gezonde voeding is. - De leerlingen leren over de belangrijkste historische personen en gebeurtenissen uit de Nederlandse geschiedenis en kunnen die voorbeeldmatig verbinden met de wereldgeschiedenis. De leerlingen leren de ruimtelijke inrichting van de eigen omgeving te vergelijken met die in omgevingen elders, in binnen- en buitenland, vanuit de perspectieven landschap, wonen, werken, bestuur, verkeer, recreatie, welvaart, cultuur en levensbeschouwing. In ieder geval wordt daarbij aandacht besteed aan twee lidstaten van de EU en twee landen die in 2004 lid werden, de VS en een land in Azië, Afrika en Zuid-Amerika.</p>	<p>KWINK burgerschap: - les 6</p> <p>Methode NMB: thema's; zie kopje 'Ons aanbod' uitwerking per kerndoel</p> <p>De kinderen houden een spreekbeurt over een belangrijk persoon of gebeurtenis uit de geschiedenis.</p>	<p>De 14 burgerschap lessen van de methode KWINK voor de bovenbouw worden gedurende 1 schooljaar aangeboden.</p> <p>Groep?</p>
<p>Attitude/houding</p>	<p>De leerlingen verwerven enige kennis over en krijgen waardering voor aspecten van cultureel erfgoed.</p>	<p>Methode NMB thema;</p>	
<p>Vaardigheden (kunnen)</p>	<p>Doelen vanuit methode KWINK burgerschap: - Ik laat zien dat ik me verantwoordelijk voel voor een duurzame leefomgeving.</p> <p>Overige doelen: - De leerlingen leren zorg te dragen voor lichamelijke en psychische gezondheid van henzelf en van anderen. - De leerlingen leren zich redzaam te gedragen in sociaal opzicht, als verkeersdeelnemer en als consument. - De leerlingen leren met zorg om te gaan met het milieu (kennis + vaardigheden).</p>	<p>KWINK burgerschap: - les 5</p> <p>Methode NMB: thema's; zie kopje 'Ons aanbod' uitwerking per kerndoel</p> <p>VVN verkeersmethode + verkeersexamen</p>	<p>De 14 burgerschap lessen van de methode KWINK voor de bovenbouw worden gedurende 1 schooljaar aangeboden.</p> <p>Wekelijks 1x 30 minuten verkeer. In groep 7 verkeersexamen.</p>

Identiteit, solidariteit & diversiteit			
Leergebieden	Doelstellingen	Aanpak	Periode

<p>Kennis (leren/inzicht)</p>	<p>Doelen vanuit methode KWINK burgerschap: - Ik weet wat gelijke behandeling van mensen en discriminatie betekent. - Ik weet dat vooroordelen tot racisme kunnen leiden. - Ik weet dat seksuele voorkeur én hoe iemand zich in zijn/haar lichaam voelt voor iedereen anders kan zijn. - Ik weet bij wie ik</p>	<p>KWINK burgerschap: - les 3 - les 13 - les 14</p>	<p>De 14 burgerschap lessen van de methode KWINK voor de bovenbouw worden gedurende 1 schooljaar aangeboden.</p>
<p>Attitude/houding</p>	<p>Doelen vanuit methode KWINK burgerschap: - Ik ontdek dat mijn gezin invloed heeft op wie ik ben en hoe ik mij in de samenleving gedraag Overige doelen: - Leerlingen leren om grenzen (fysiek en emotioneel) van de ander te herkennen en daar rekening mee te houden. - De leerlingen leren zich te gedragen vanuit respect voor algemeen aanvaarde waarden en normen. - De leerlingen leren hoofdzaken over geestelijke stromingen die in de Nederlandse multiculturele samenleving een belangrijke rol spelen en ze leren respectvol om te gaan met seksualiteit en met diversiteit binnen de samenleving.</p>	<p>KWINK burgerschap: - les 6</p> <p>Methode NMB: thema's zie kopje 'Ons aanbod' uitwerking per kerndoel</p>	<p>De 14 burgerschap lessen van de methode KWINK voor de bovenbouw worden gedurende 1 schooljaar aangeboden.</p> <p>De 20 lessen KWINK worden gedurende het schooljaar aangeboden. De lessen zijn aangepast op de groepsvormingsfase van dat moment (planning/doorgaande lijn vanuit methode).</p>

<p>Vaardigheden (kunnen)</p>	<p>Overige doelen: - Leerlingen leren te duiden wat ze denken, doen, willen en willen worden en daar gepast naar handelen. - Leerlingen leren hun primaire en secundaire emoties te herkennen, te benoemen en hier bewust mee om te gaan. - Leerlingen leren om te benoemen wat ze al goed kunnen en wat ze nog beter onder de knie willen krijgen. Ook in het licht van het onderwijs dat ze na de basisschool willen volgen.</p>	<p>Methode KWINK</p> <p>Kennismakingsgesprekken bij de start van een nieuw schooljaar om de koers voor dat schooljaar te bespreken.</p>	<p>De 20 lessen KWINK worden gedurende het schooljaar aangeboden. De lessen zijn aangepast op de groepsvormingsfase van dat moment (planning/doorgaande lijn vanuit methode).</p> <p>Bij de start van een nieuw schooljaar vindt er een kennismakingsgesprek plaats tussen de leerkracht, ouders en de leerling.</p>
------------------------------	---	---	--

Digitaal burgerschap			
Leergebieden	Doelstellingen	Aanpak	Periode
Kennis (leren/inzicht)	Doelen vanuit methode KWINK burgerschap: - Ik ontdek de effecten van onware berichtgeving en kan kritisch omgaan met (online) informatie. - Ik ontdek welke invloed technologie heeft op mij en de samenleving.	KWINK burgerschap: - les 9 - les 11 Gastlessen bureau Halt.	De 14 burgerschap lessen van de methode KWINK voor de bovenbouw worden gedurende 1 schooljaar aangeboden. Jaarlijks lessen van bureau Halt.
Attitude/houding	Doelen vanuit methode KWINK burgerschap: - Ik weet welke kritische vragen ik kan stellen m.b.t. technologie. Overige doelen: Leerlingen leren hun eigen mediagebruik te onderzoeken, zich bewust te worden van de gevolgen en van de ethische aspecten hiervan.	KWINK burgerschap: - les 11 Gastlessen bureau Halt.	De 14 burgerschap lessen van de methode KWINK voor de bovenbouw worden gedurende 1 schooljaar aangeboden. Jaarlijks lessen van bureau Halt.
Vaardigheden (kunnen)	Doelen vanuit methode KWINK burgerschap: - Ik kan mijn privacy en veiligheid op internet zo goed mogelijk bewaken. - Ik kan keuzes maken m.b.t. invloed van technologie. Overige doelen: - Leerlingen leren dat bij digitaal communiceren ook omgangsregels gelden en kunnen deze toepassen (kennis + vaardigheden).	KWINK burgerschap: - les 11 Gastlessen bureau Halt.	De 14 burgerschap lessen van de methode KWINK voor de bovenbouw worden gedurende 1 schooljaar aangeboden. Jaarlijks lessen van bureau Halt.

Bijlagen:

A: WO-methode Naut, Meander en Brandaan burgerschapsdoelen (zijn verwerkt in 'ons aanbod')

B: Overzicht SEL competenties bij de burgerschapslessen

C: Kleuterplein themadoelen

D: Kerndoelen Nieuwsbegrip

6.5 Ons schoolklimaat - de school als oefenplaats

Het Onderzoekskader van de Inspectie van het Onderwijs beschrijft in de standaard Schoolklimaat (VS2) de eisen m.b.t. het schoolklimaat. Het schoolklimaat moet bijdragen aan het ontwikkelen van sociale en maatschappelijke competenties. De omschrijving van de basiskwaliteit zegt: de school bereidt de leerlingen voor op het leven in de maatschappij. Zij creëert daarvoor een oefenplaats voor de ondersteuning van de sociale en maatschappelijke competenties. In de school doen de leerlingen ervaring op met de basiswaarden van de democratische rechtsstaat en de pluriforme samenleving.

Ons schoolklimaat is open en veilig, met oog voor diversiteit. Wij waarderen verschillen en er is ruimte voor verschillende meningen. We gaan respectvol om met mensen die anders denken en/of anders doen. Ons schoolklimaat is veilig en open genoeg om je opvattingen kenbaar te maken, open en veilig om te zijn wie je bent, of wie je wil zijn. We leren onze leerlingen om respect te hebben voor meningen die afwijken van de eigen mening, we leren ze zelf een mening te hebben, en daarvoor te staan. Om dit alles te realiseren hanteren we bij ons op school gedragsregels. We besteden tijd aan het (in)oefenen van de gedragsregels, en de leerlingen worden begeleid bij het zo mogelijk zelf oplossen van problemen en conflictjes. De medewerkers vertonen voorbeeldgedrag. Zij maken door hun gedrag, hun houding en hun vaardigheden de visie van de school op burgerschap zichtbaar, ze laten aan de leerlingen zien hoe het hoort.

Het oefenen van de sociale en maatschappelijke competenties doen we op diverse manieren:

- Er is 1x per maand (?) een groepsvergadering waarin leerlingen hun ideeën en zorgen kunnen delen, beslissingen kunnen nemen over klasgerelateerde zaken en leren omgaan met verschillende standpunten.
- Er is een gekozen leerlingenraad die hun stem laten horen bij schoolgerelateerde beslissingen en voorstellen doen aan het MT van de school. Rondom de leerlingenraad/ maar ook de Kinderraad (gemeente) leren de kinderen over democratische processen, campagnes, stemmen en het respecteren van de uitkomst.
- Er worden vrijwilligersactiviteiten of liefdadigheidsevenementen georganiseerd waarbij leerlingen de kans krijgen om zich in te zetten voor de gemeenschap.
- Er worden in de groep debatten of discussies gehouden over actuele onderwerpen om kritisch denken, redeneervaardigheden en respectvolle meningsuiting te bevorderen.
- We creëren situaties waar oudere leerlingen als mentoren fungeren voor jongere leerlingen om samenwerking en zorgzaamheid te bevorderen.
- Er zijn initiatieven rondom recycling en kinderen onderhouden het voedselbosje.

Deze activiteiten, geïntegreerd in het curriculum, bieden kinderen praktische ervaringen en kansen om waarden zoals respect, verantwoordelijkheid, samenwerking en democratisch burgerschap te begrijpen en te ontwikkelen.

7 Zorg voor kwaliteit

7.1 Algemeen

Op onze school streven we ernaar om kwalitatief goed burgerschapsonderwijs te verzorgen. Onze uitgangspunten zijn:

- Ons burgerschapsonderwijs voldoet aan wettelijke eisen;
- Ons burgerschapsonderwijs sluit aan bij de verwachtingen van de samenleving (zie het waarderingskader van de Inspectie van het Onderwijs);
- Ons burgerschapsonderwijs is doelgericht;
- Wij zorgen ervoor dat er samenhang is in ons burgerschapsonderwijs;
- Ons burgerschapsonderwijs sluit aan bij de behoeften van de leerlingen;
- Ons burgerschapsonderwijs sluit aan bij wat wij zelf belangrijk vinden;
- Ons burgerschapsonderwijs sluit aan bij onze visie;
- Ons burgerschapsonderwijs sluit aan bij onze mens- en maatschappijvisie;

7.2 Kwaliteitszorg

Onder kwaliteitszorg verstaan we het vaststellen en realiseren van onze doelen, het meten of onze doelen in voldoende mate zijn bereikt en tenslotte het borgen of verbeteren van onze kwaliteit. In dit document hebben we onze missie, onze visie, onze kernwaarden en onze doelen voor burgerschap vastgesteld. Ieder doel hebben we nader uitgewerkt en voorzien van kenmerken (kenmerkend voor onze school is ...). Daarnaast beschikken we over een aantal kwaliteitskaarten die de doelen beschrijven voor een bepaald deelaspect (thema):

1. De kwaliteitskaart Burgerschap
2. De kwaliteitskaart Sociaal-emotionele ontwikkeling
3. De kwaliteitskaart Identiteit

Daarmee hebben we onze kwaliteit uitvoerig beschreven. Naast de kwaliteitskaarten beschikken we over een aantal vragenlijsten om bepaalde aspecten van burgerschap te meten. We meten de kwaliteit van ons burgerschapsonderwijs op de volgende wijze (zie ook onze meerjarenplanning):

1. Meting Basiskwaliteit (2 x per vier jaar)
2. Quick Scan Burgerschap (1 x per vier jaar)
3. Schooldiagnose IJkpunten voor goed burgerschapsonderwijs (1 x per vier jaar)
4. Vragenlijst Burgerschap leerlingen (2 x per vier jaar)
5. Sociale ontwikkeling (jaarlijks via Kindbegrip)
6. Vragenlijst Veiligheid Leerlingen (jaarlijks): gegevens worden aangeleverd bij de inspectie
7. Vragenlijst Diversiteit Ouders en Leerlingen (1 x per vier jaar)

Op basis van de uitslagen stellen we actiepunten vast. De gekozen actiepunten worden opgenomen in een projectplan (werkgroep), in het jaarplan of in het schoolplan.

8 Taakverdeling

8.1 Organisatie (wie doet wat)

Het realiseren van burgerschapsonderwijs vraagt veel van ons team en daarom om een heldere taakverdeling. De onderstaande tabel geeft een overzicht van wie doet wat en wanneer. De werkgroep Burgerschap is de eigenaar van het activiteitenoverzicht. Ze zorgt ervoor dat de taken tijdig en naar behoren worden uitgevoerd.

Wat	Wie	Wanneer
Meting Basiskwaliteit	Directeur	1 x per twee jaar - april
Meting Burgerschap (Quick Scan)	Directeur	1 x per vier jaar - april
Meting Schooldiagnose Burgerschap	Directeur	1 x per vier jaar - april
Afname vragenlijst Burgerschap (1 x per 2 jaar)	Directeur	April
Afname LOVS Kindbegrip	IB-ers	2 x per jaar
Afname Vragenlijst Veiligheid Leerlingen	IB-ers	1 x per jaar (april)
Afname Vragenlijst Diversiteit	Ouders en Leerlingen	1 x per vier jaar - april
Dialogoog met bestuur en MR	Directeur	Mei
Burgerschap en jaarplan	Directeur	Juli
Burgerschap en schoolgids	Directeur	Juli
Vaststellen van maatschappelijke vraagstukken	Werkgroep	Juni
Redigeren van het beleidsstuk (1 x per jaar)	Werkgroep	Juni
Invullen van het curriculum	Leraren	Cursusjaar
Bijhouden map Burgerschap	Leraren	Cursusjaar
Evaluatie Burgerschap	Team (bouw)	Juni

9 Bijlagen 2023-2024

Hoofdstuk / paragraaf	Bijlage
Ons aanbod en onze aanpak - Ons schoolcurriculum	WO methode burgerschapsdoelen
	SEL methode en burgerschapsdoelen
	Kleuterplein_themadoelen
	Kerndoelen_Nieuwsbegrip